

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Varför behövs fler män i förskolan?

En kvalitativ studie rörande uppfattningar om manliga förskollärare

Henrik Ragnarsson Låås

LAU390

Handledare: Jan Lindström

Examinator: Carl Henrik Lyttkens

Rapportnummer: HT11-2450-08

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Varför behövs fler män i förskolan? - En kvalitativ studie rörande uppfattningar kring manliga förskollärare.

Författare: Henrik Ragnarsson Låås

Termin och år: HT2011

Kursansvarig institution: LAU390: Sociologiska institutionen

Handledare: Jan Lindström, Institutionen för globala studier

Examinator: Carl Henrik Lyttkens

Rapportnummer: HT11-2450-08

Nyckelord: förskola, maskuliniteter, genus, män, normer

SYFTE

Syftet med denna undersökning är att undersöka uppfattningar hos sex förskollärare kring behovet av manliga förskollärare i förskolan. I arbetet undersöks även vilka anledningar dessa förskollärare ser kan påverka män i deras yrkesval och vilka orsaker som gör att förskolläraryrket är kvinnodominerat. Målet med undersökningen är även att utröna hur samhällliga diskurser kring genus bidrar till att forma den manliga förskolläraryrollen.

METOD

Den teoretiska förankringen i arbetet ligger i teorier kring hur genus och maskulinitet formas utifrån normer och förväntningar. I arbetet används också stöd från tidigare forskning och statliga utredningar för att visa på uppfattningar kring behovet av manliga förskollärare och hur den manliga förskolläraryrollen utformas.

I arbetet har en kvalitativ undersökningsmetod använts där materialet för analys har varit intervjuvar från respondentintervjuer med sex förskollärare använts.

RESULTAT

I resultatet av undersökningen framgår att fokuset på könstillhörigheten hos förskollärare är mer framträdande vid talet om manliga förskollärare än kvinnliga förskollärare. Detta kan medföra att den manliga förskolläraryrollen innehar dubbla uppdrag. Dels att fungera som förskollärare med allt vad det innebär men även att fungera som representant för manlighet och maskulinitet på förskolan.

Innehållsförteckning

- Abstract	
1. Innehållsförteckning	... 3
2. Inledning	... 4
2.1 Relevans	... 4
3. Syfte och problemformulering	... 5
3.1 Frågeställningar	... 5
4. Teoretisk bakgrund	... 6
4.1 Genus	... 6
4.2 Intersektionalitet	... 7
4.3 Maskuliniteter	... 7
4.4 Heteronormativitet	... 8
4.5 Män inom förskolan	... 9
5. Metod	... 12
5.1 Kvalitativ metod och samtalsintervju som redskap	... 12
5.2 Urval	... 12
5.3 Presentation av intervjupersoner	... 13
5.4 Intervjuguide	... 14
5.5 Genomförande	... 15
5.6 Etiska överväganden	... 15
5.7 Bearbetning och analys av material	... 16
5.8 Hermeneutik	... 17
5.9 Reliabilitet och validitet	... 17
5.10 Generaliserbarhet	... 18
5.11 Egen förförståelse	... 19
6. Resultat	... 20
6.1 Yrkesvalet	... 20
6.2 Varför män i förskolan?	... 21
6.3 Upplevda förväntningar	... 24
6.4 Varför väljer män bort förskolan?	... 26
7. Resultatdiskussion och analys	... 30
7.1 Varför behövs fler män i förskolan?	... 30
7.2 Varför uteblir män från förskolan?	... 33
7.3 Den manliga förskolläraryrollen	... 35
8. Undersökningens konsekvenser för lärarprofessionen	... 38
9. Metoddiskussion	... 38
Referenser	... 41
Bilagor	
Bilaga 1 – Informationsbrev till förskolan	... 44
Bilaga 2 – Intervjuguide	... 45

2. Inledning

Förskolans verksamhet och organisation är ett ämne som är under ständig debatt både i media och på statlig nivå. Med jämna mellanrum dyker det upp larmrapporter som berör förskolan i media. Dessa kan gälla allt ifrån förskolemiljöns säkerhet, det höga antalet barn i förhållande till vuxna eller synpunkter på hur förskoleverksamheten bedrivs. Inte allt för sällan framgår i medias skildring av förskolan att den (förskolan) är allt för kvinnodominerad och att det är önskvärt att få fler män att söka sig till förskolläraryrket. Samtidigt som detta anses önskvärt framställs manliga förskollärare i media ofta som potentiella sexualförbrytare. Detta har intresserat mig och jag vill genom detta arbete bredda både min egen förståelse och den allmänna förståelsen kring hur förskollärare själva kan uppfatta behovet av manliga förskollärare. Jag vill också genom undersökningen försöka utröna vad det är som gör att så få män söker sig till förskolläraryrket samt vilka samhälleliga normer och värderingar som formar den manliga förskolläraryrket.

2.1 Relevans

I läroplanen för förskolan står det: ”Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan ska motverka traditionella könsmönster och könsroller.” (Lpfö 98:10, s 5). Då förskolan ska motverka traditionella könsmönster och könsroller i bemötandet av barnen och utforma och planera verksamheten utifrån detta krav ser jag det som relevant att se hur könsfördelningen inom förskolläraryrket ser ut. Detta då jag ser att förskolan som arbetsplats är starkt präglad av traditionella könsmönster. Förskolläraryrket har länge betraktats som ett kvinnoyrke och detta visar sig bland annat genom att majoriteten av de som arbetar inom förskolan är av kvinnligt kön. 2010 utgjorde män enbart 3,5 % av den totala förskolläraryrket inom det svenska förskolesystemet (Skolverket, 2010). Detta innebär att förskolläraryrket är ett av dem mest könssegregerade yrkesgrupper på den svenska arbetsmarknaden.

Under min tid på lärarutbildningen och under den VFU (verksamhetsförlagda utbildning) som ingått i utbildningen har jag ofta fått höra uppmuntrande ord då jag kommit ut på förskolor. Man uttrycker på förskolorna ett behov av att fler män kommer in i verksamheten, detta är en reaktion som jag kan få även från släkt, vänner och bekanta. Det uttrycks att det är viktigt och bra att jag som man studerar till förskollärare. Det jag ständigt kommit att fundera över när jag fått sådana reaktioner är ”Varför?”. *Varför* behövs det fler män inom förskolan? *Vad* menar man att fler män i förskolan ska innebära för verksamheten i sin helhet? Vilka egenskaper anses jag som man kunna tillföra verksamheten som inte verkar kunna tillgodoses av kvinnliga förskollärare? Dessa funderingar fick mig att välja just detta ämne att skriva om och forska kring.

3. Syfte och problemformulering

Syftet med min undersökning är att utröna hur samhällliga diskurser kring genus inverkar i formandet av manliga förskollärares yrkesroll. Jag vill även undersöka huruvida manliga förskollärare upplever att det finns underliggande förväntningar på dem som män inom ett kvinnodominerat yrke och huruvida de kan vara aktiva i verksamheten på lika eller olika villkor än kvinnliga förskollärare.

3.1 Frågeställningar

För att nå mitt syfte söker jag svar på följande frågeställningar:

- ⤴ **Vad säger tidigare forskning om önskvärdheten med fler män i förskolan?**
- ⤴ **Vilka skäl anger de intervjuade förskollärarna till att så få män väljer detta yrke?**
- ⤴ **Hur bidrar samhällets diskurser kring genus till att forma den manliga förskolläraryrollen?**

4. Teoretisk bakgrund

I detta kapitel kommer jag att redogöra för tidigare forskning kring genus samt den gren av genusvetenskapen som inriktar sig på mansforskning och skapandet av maskuliniteter. Jag kommer även redogöra för rådande diskurser kring män inom förskolan. I denna redogörelse kommer jag att se till tidigare forskning inom undersökningens ämnesområdet samt vad som sägs i statliga utredningar och de styrdokument som är gällande för förskolan. I analysen av mitt material har jag valt att utgå från teorier kring genusskapande, genusordning och genusrelationer. Jag har också valt att se till Raewyn Connells (tidigare Robert Connell) maskulinitetsteori. Connell är för närvarande verksam som sociolog vid University of Sydney. För finna svar på mina frågeställningar har jag även valt att se till olika diskurser kring män i förskolan och jämställdhet som gör sig gällande i statliga utredningar, läroplan och forskning kring manliga förskollärare, samt maskulinitets- och genusformande..

4.1 Genus

Enligt *Nationalencyklopedin* är ordet genus ett: "[...] begrepp inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och teoribildning som används för att förstå och urskilja de föreställningar, idéer och handlingar som sammantagna formar människors sociala kön." (NE, 2011-11-20). I Sverige började genusbegreppet allt mer att användas under 1980-talet. Genusbegreppet började därigenom successivt överta könsrollsbegreppets position. Orsaken till detta var att könsrollsbegreppet var problematiskt att använda sig av då det antyder att manligt och kvinnligt var statiska förhållanden vars positioner ständigt var polariserade mot varandra (Connell, 1995). Könsrollsteorins grundtanke är att vi genom att födas som antingen pojke eller flicka internaliserar en könsroll under uppväxten som formas utifrån de förväntningar som faller på en från omgivningen och vuxenvärlden. Enligt Connell (1995) fanns en vaghet i könsrollsteorin då den hade svårighet att analysera könsroller i relation till socioekonomiska faktorer och maktfaktorer. En skillnad mellan könsrollsbegreppet och genusbegreppet är att det inom könsrollsteorin anspelas på att individen spelar en specifik roll som redan är skapad och som definieras utifrån det biologiska könet snarare än på sociala faktorer och samspel mellan individer i en kulturell kontext. Genusbegreppet kom att användas för att skilja det biologiska könet såsom man/kvinna – penis/vagina och det kulturellt skapade könet t.ex. maskulinitet/femininitet. Inom genusteorin ses även relationerna mellan könen som kulturellt skapade (Ambjörnsson, 2003). Genusbegreppet gör det lättare att tala om relationer mellan manligt och kvinnligt, maskulinitet och femininitet utan att behöva knyta dessa begrepp till ett bestämt biologiskt kön såsom könsrollsbegreppet ofta gör. Genus anses inte vara någonting statiskt utan det skapas hela tiden hos individer i en social kontext genom interaktion.

Ambjörnsson (2003) utgår från ett post-strukturalistiskt perspektiv och säger sig vara inspirerad av bland annat Judith Butlers tankar kring genus som en social praktik och att genus *görs*. Med detta menar hon att genuspositionen hela tiden formas utifrån vår sociala praktik och det som vi och våra kroppar gör genom repetition. Ambjörnsson (2003) menar att genus inte är "[...] en *orsak* till, utan snarare en *effekt* av olika sorters handlingar." (Ambjörnsson, 2003, s 12). Som ett exempel: Om en person talar på ett sätt som kan ses som maskulint kodat så gör inte denna person så för att den *är* maskulin, men genom att tala maskulint *gör* personen sig maskulin. Enligt Ambjörnsson (2003) är forandet av genus i behov av repetition för att göra sig gällande. I denna repetition av beteendemönster finns alltid skiftningar och variationer.. Detta menar hon medför att genus inte kan betraktas som en fast förutbestämd position genus formar i en ständig process som är beroende av

vårt handlande (Ambjörnsson, 2003; Butler, 2007).

4.2 Intersektionalitet

Intersektionalitet är ett begrepp som nära sammankopplas med feministisk teori och queerteori. Det har sitt ursprung i 70- och 80-talets debatt kring svarta kvinnors situation och förutsättningar. Man menade att svarta kvinnor utsattes för ett så kallat trippelförtryck i det västerländska samhället. Med detta menades att man ansåg att förtrycket mot den svarta kvinnor inte enbart grundade sig på att de var kvinnor i ett patriarkalt samhälle. Man menade att det även fanns andra faktorer som behövde räknas in i bilden av förtrycket mot svarta kvinnor. Andra faktorer som inverkar i förtrycket var dels deras könstillhörighet som kvinnor, men även deras ras och de ofta tillhörde arbetarklassen (Yuval-Davis, 2007). Teorierna kring trippelförtryck kom dock att kritiserar då det ansågs att man genom ett sådant synsätt inte kunde avgöra när en person var förtryckt på grund av dess könstillhörighet, ras eller klass. Man hävdade istället:

Att vara ”svart”, eller ”kvinna” eller ”arbetarklass”, har mycket olika innebörd beroende på om den ”svarte personen” är man eller kvinna, av medelklass eller arbetarklass, är arbetsför eller funktionshindrad, homosexuell eller heterosexuell, barn, ungdom eller vuxen, av en viss nationalitet, med en viss invandrarstatus, boende på landet eller i stan osv, osv. (Yuval-Davis, 2007, s 22).

Utifrån ett intersektionalistiskt perspektiv kan man alltså säga att innebörden av olika sociala identiteter eller kategoriseringar inte kan ses och värderas enbart utifrån sig själva, utan att alla personer representerar flera olika sociala grupper samtidigt. Om jag då ser till mig själv så kan jag inte enbart säga att jag är man. Detta ger inte en rättvis bild av min sociala grupptillhörighet. Jag måste även visa på att jag utöver att vara man även är: ung, svensk, vit, arbetarklass, vegetarian, ateist, studerande osv. Detta för att ge en klarare bild av de maktfaktorer som inverkar på mig från yttvärlden men också vilken makt jag själv besitter. Om man då ser till att västvärlden betraktas som ett patriarkalt samhälle där den vite mannen är norm (Connell, 1995) så kan jag betraktas som en del av denna patriarkala struktur på flera områden än just på min könstillhörighet.

4.3 Maskuliniteter

Raewyn Connell lade under 90-talet fram teorier kring maskulinitet och maskulinitetsskapande. Dessa teorier grundade sig i genusforskningen och utvecklade den. Det som Connell är mest känd för är förmodligen begreppet ”hegemonisk maskulinitet” som vidare används av flera forskare inom genusvetenskaperna. Genom boken *Maskuliniteter* (Connell, 1995) presenterades en ny infallsvinkel i genusforskningen. Connell bidrog genom sitt verk med en teori kring hur maskuliniteter skapas och formas i olika kontexter, dels på en strukturell samhälls nivå men även i relationer mellan maskuliniteter. Maskulinitetens motpol är femininitet, ingen människa är enbart maskulin eller feminin utan alla personer kan inneha egenskaper som värderas maskulint respektive feminint. I alla samhällen och sociala kontexter finns bilder av olika kvaliteter och egenskaper en person ska leva upp till för att betraktas som maskulin. Enligt Connell (1995) är dessa ideal egentligen omöjliga att leva upp till och kan snarare ses som en måttstock mot vilken man mäter maskulinitet. Connell (1995) menar vidare att det inte enbart existerar ett maskulinitetsideal inom ett samhälle utan hon pekar på att det finns ett flertal multipla maskuliniteter och att maskuliniteter innefattas i ett system där flera variabler påverkar varandra: ”Allteftersom man blivit uppmärksam på samspelet mellan kön, ras och klass har man börjat urskilja multipla maskuliniteter: svarta, såväl som vita, arbetarklass likväl som medelklass.” (Connell, 1995, s 114). Det är alltså inte enbart det biologiska könet som inverkar på vem som maskulinitetsidealet inverkar på eller hur maskulinitetsidealet ser ut. Connell (1995) menar att kön, ålder, klass, sexualitet, etnicitet inverkar i

maskulinitetsskapandet och att det i olika samhällsklasser och kulturer existerar olika hegemoniska maskuliniteter. Connell (1995) pekar bland annat på att homosexuella män hamnar utanför maskulinitetsramen, men att det ändå existerar en hegemonisk maskulinitet bland homo-, bi- och transsexuella. Inom olika samhällsklasser och de kulturer som finns inom dessa existerar ramar för vad som kan uppfattas som maskulina aktiviteter och vad som *inte* betraktas som maskulina aktiviteter. Man kan exempelvis här se skillnader mellan arbetarklassens och medelklassens ideal för manlighet när det gäller sportutövning. Inom medelklassen är det kanske fullt accepterat att en man spelar golf, medan detta i en arbetarklasskontext kan uppfattas som snobberi och ”fjolligt” och att det i arbetarkontexten kanske är fotboll som innehar samma position och laddning som golf har för medelklassen när det gäller maskulinitet.

Connell (1995) presenterade som jag tidigare nämnt begreppet hegemonisk maskulinitet. Ordet hegemoni har Connell hämtat från Antonios Gramsci och hans analyser av relationer mellan klasser inom ett samhälle (se: Connell, 1995, s 115-119). Begreppet hegemoni betyder i sin mening ungefär: herravälde, ledarskap, övervälde (SAOL, 2010). En hegemoni bildas när en diskurs fixeras och normaliseras och blir den ledande diskursen (Nordberg, 2005). När det gäller hegemonisk maskulinitet menar Connell (1995) att en viss form av maskulinitet höjs över de andra maskuliniteterna och då skapas en hegemoni. Detta kan gälla både på en stor samhällelig nivå och på mindre nivå inom en viss kultur, religion, samhällsklass eller etnisk grupp. En hegemonisk maskulinitet är dock inte ett fruset karaktärsideal utan förändras ständigt och det kan inom ett samhälle existera flera olika maskulinitetsideal. En hegemonisk maskulinitet fungerar som ett ideal för män att leva upp till och sträva mot och medför att vissa handlingar betraktas som underordnade och icke önskvärda medan andra handlingar stärker en persons maskulinitet. I vårt västerländska samhälle är maskuliniteten normen om man ser till de ledande institutionerna i samhället och de yrken som är höglönlade. En hegemoni fungerar som ett slags ramverk med vilket man kan motivera och stötta den rådande maktstratifieringen mellan bland annat genus – maskulinitet kontra femininitet (Connell, 2005). Feminina män är inom en hegemonisk maskulinitet underordnade maskulina män och kan betraktas som homosexuella eller fjollor. Man kan dock se att maskuliniteter alltid formas och förändras. Under 1700-talet ansågs det inom adeln som manligt att gråta offentligt och det betraktades som attraktivt, detta kom att ändras under 1800-talet då det snarare var tabu för män att gråta och visa känslor. Under senare tid har det mer och mer blivit accepterat för män att visa känslor och gråta (Marklund, 2004).

4.4 Heteronormativitet

När Ambjörnsson (2004) talar om sexualitet talar hon om det ”[...] som en ordning av blickar, begär, känslor, sociala relationer och skvaller.” (Ambjörnsson, 2004, s 14). Utbrett i den västerländska kulturen upplevs heterosexualitet som normen i samhället. När ett barn föds, föds detta som en heterosexuell individ som förväntas ha begär för personer av det motsatta biologiska könet. Heteronormativiteten gör sig också gällande inom statliga institutioner och lagar – t.ex. i äktenskapslagstiftningen (Ambjörnsson, 2004; Connell, 1995). Heteronormativiteten gör att individer av skilda biologiska kön förväntas sträva efter varandras åtrå och själva åtrå personer som tillhör det motsatta biologiska könet. En förutsättning för att leva upp till heteronormen är att inte uppfattas som homosexuell. ”Att vara böj är i den patriarkaliska ideologin en förvaringsplats för allt som symboliskt har utestängts från den hegemoniska maskuliniteten.” (Connell, 1995, s 116). Att därför uppfattas som homosexuell innebär att man blir utestängd från den hegemoniska maskuliniteten.

4.5 Män inom förskolan

I den reviderade läroplanen för förskolan står följande att läsa:

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan ska motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. (Lpfö98:10)

Under 1960-talet höjdes röster inom jämställdhetsrörelsen för att fler män skulle börja arbeta inom förskolan (eller daghem som det då hette). Företeelsen manliga förskollärare, eller snarare män inom kvinnodominerade yrken har sedan dess varit ett ständigt återkommande tema inom jämställdhetsdebatten (Nordberg, 2005b) Detta visar sig också i dagens debatt genom bland annat reportage och artiklar. I dagens läge är förskolan fortfarande en kvinnodominerad arbetsplats, i alla fall när man ser på antalet verksamma pedagoger. I oktober 2010 utgjorde männen enbart ca: 3,5% av antalet förskolepedagoger anställda inom offentliga och fristående förskolor (Skolverket, 2010). Enligt SOU 2004:115 har *andelen* manliga förskollärare minskat stadigt sedan början av 1980-talet, däremot har *antalet* manliga förskollärare ökat.

Under 1970-talet fördes diskussioner om vikten av män i förskolan. Man talade om vikten av att barn får möta både manliga och kvinnliga förebilder i förskolan och att barnen får erfarenhet av att både män och kvinnor kunde ta del av vård, omsorg och fostran. Det fanns under denna tid klara politiska ambitioner att öka andelen män inom förskolorna och 1974 var andelen manliga sökande till förskolläraryrket som högst - 11% (SOU 2004:115).

Nordberg (2005a) visar på att det råder olika diskurser kring mäns roll i förskolan. Hon nämner tre starka diskurser som var i omlopp under 1960 och 1970-talet där vikten av män i förskolan debatteras. Dessa diskurser gör sig gällande även idag. Dels talar hon om att en jämställdhetsdiskurs under 60- och 70-talet blev drivande i debatten kring manliga förskollärare. Nordberg menar att det var först under sextiotalet som bristen på män i förskolorna började uppfattas som ett problem. Det fanns en förhoppning om att man genom att få in fler män i kvinnligt kodade yrken och genom att kvinnor anställdes inom manligt kodade yrken så skulle löneskillnader mellan olika könskodade yrkesgrupper jämnas ut och könskodningen av yrkena skulle också luckras upp. Hon talar även om en diskurs som riktar in sig på brukarnas behov - barnens och föräldrarnas behov. Män på förskolan ska vara förebilder och modeller för en alternativ manlighet och ge barnen möjlighet att uppleva att män liksom kvinnor kan inneha en vårdande, fostrande och omsorgsgivande roll. Ett drivande argument under 1970-talet var att barnen skulle få möjlighet ha en manlig person närvarande i deras uppväxt, detta på grund av "den frånvarande fadern" (Nordberg, 2005a; Nordberg 2005b). Den tredje diskursen Nordberg nämner fokuserar på männen själva. Inom denna diskurs ses inträdet i ett kvinnodominerat yrke som en möjlighet för männen att omvandla sin manlighet och på så sätt omforma sig själva till mer mjuka män. "Genom kontakten med och vården av barn, sjuka och äldre förväntas de manliga arbetstagarna utveckla ett mer *känslolnriktat* och *antiauktoritärt* förhållningssätt [...]" (Nordberg, 2005a, s 65).

Även Baagøe Nielsen (2005) presenterar olika diskurser kring manliga förskollärare som han kan se vara närvarande inom den danska debatten kring behovet av manliga förskollärare. Han sammanfattar dessa i arbetsmarknadsdiskurser (som talar om hur fler män i yrket kan påverka arbetsmarknaden och öppna upp för nya arbetstillfällen), diskursen om barns behov (som visar på barnens behov av manliga förskollärare som förebilder), organisationsdiskursen (som talar om hur manliga förskollärare kan påverka organisationen inom förskolan), jämställdhetsdiskursen(som

visar på hur fler manliga förskollärare kan verka för större jämställdhet i samhället och mellan mäns och kvinnors lönesättningar) samt förebyggands- och säkerhetsdiskursen (som talar om de risker som inträdet av män i förskolan kan innebära för barnen t ex när det gäller risken för att utsättas för sexuellt utnyttjande).

Havung (2005) tar upp ett problem som uppstår när det gäller männens roll i förskolan. Havung menar att män som går in i förskolläraryrket har dubbla krav på sig. "Han är förskollärare *och* man med hela samhällets lagrade förväntningar på sina axlar." (Havung, 2005, s 46). Föreställningar som finns i samhället om vad kvinnor och män ska göra fungerar som osynliga kontrakt mellan könen, som överenskommelser om hur relationen mellan män och kvinnor ska se ut inom arbetet, i språket och hur man ska se ut, bete sig och klä sig som man eller kvinna. Havung (2005) menar att könskodning uppstår genom dessa kontrakt och att sysslor, intressen och arbeten på så sätt kan uppfattas som manliga respektive kvinnliga. Det finns dock ingen direkt biologisk grund i dessa överenskommelser utan de är sociala och kulturella konstruktioner. Förskoleyrket är könsmärkt som kvinnligt, vilket medför att verksamhetens innehåll och arbetsmetoder innehar en kvinnlig prägel. Detta ses också som ett av argumenten till att få in fler män i förskolan. Männen ska fungera som motvikt till det feminina och bidra med ett maskulint perspektiv i verksamheten (Nordberg, 2005a).

Nordberg (2005b) problematiserar dock diskursen kring män i förskolan och påpekar att man genom att tala om att män i förskolan ska bidra med ett *manligt perspektiv* och medföra möjligheter för barn att *identifiera sig med män* reducerar manliga pedagoger från att vara individer med skilda kvaliteter, intressen och särdrag till att enbart bli representanter för sitt biologiska kön och på så sätt riskeras stereotyper kring kön att cementeras, i strid med läroplanens linje (Nordberg, 2005b; SOU 2006:75). Delegationen för jämställdhet i förskolan påpekar att de normer kring vad som uppfattas som kvinnligt och manligt bör uppmärksammas ytterligare inom verksamheten. Forskning visar på att männen likväl som kvinnorna på förskolorna upprätthåller de rådande normerna när det gäller bland annat arbetsfördelning på förskolorna. (SOU 2004:115).

Enligt Nordberg (2005a) blir det ofta så att när män börjar arbeta på förskolor så *tar de över* sysslor som är maskulint kodade, men som tidigare utförts av kvinnor. Det visar sig i att manliga förskollärare blir mer aktiva i avdelningens snickeriavdelning eller blir den som får vara aktiv i bollsporter och annat som traditionellt värderas som manliga aktiviteter. Detta menar Nordberg (2005a) bidrar till att cementera maskulinitetsnormen och könsstereotypa mönster vilket innebär att de kvinnliga pedagogerna blir mer "kvinnliga" och de manliga blir mer "manliga". De kvinnliga pedagogerna utesluts då från de maskulint kodade aktiviteterna och repeterar då femininitet vilket för att köns- och genusstereotyper bevaras

Män är ofta kortvariga i yrket

Enligt Nordberg (2005a) har män en tendens att gå ifrån förskolläraryrket efter att ha varit verksamma ett antal år. Hon menar att män som utbildat sig till förskollärare och som arbetar inom barnomsorgen inte stannar kvar i yrket i samma mån som kvinnor. Det finns en tendens att män som arbetat inom yrket oftare utbildar sig för att arbeta med äldre barn, blir rektorer eller väljer att arbeta inom ett annat yrke. Detta menar Nordberg (2005a) beror på att män har en underliggande förväntan på sig att göra karriär och att män också förväntas söka sig till välbetalda yrken. Nordberg (2005a) menar även att män uppmärksammas på ett annat sätt än kvinnor och har lättare att *göra karriär* i den meningen att de oftare innehar ledande poster såsom rektorspositioner. Detta menar hon beror på att de dels styrs till att söka sig vidare genom de normer som existerar i samhället och en uppfattning om att män bör sträva efter att tjäna pengar men också att de aktivt uppmanas eller uppmuntras att söka sig vidare.

Pedofilskräck

Under 1990-talet uppdagades ett flertal pedofilfall i Sverige där män som arbetade inom förskolan utpekades och åtalades för pedofili. Detta förde enligt Nordberg (2005a; 2005b) med sig att synen på manliga förskollärare kom att förändras markant. Tidigare hade synen på manliga förskollärare varit positiv utifrån jämställdhetsdebattens värderingar. Men i och med pedofilskandalerna började män som arbetade inom skola och omsorg att ifrågasättas på ett sätt om de tidigare inte gjort. Nordberg (2005a) talar om att mäns kroppar ofta sexualiseras i den mening att deras handlingar i samspelet med det motsatta könet sexualiseras eller erotifieras. Även inom omsorgsyrkena sexualiseras vissa sysslor och moment i förhållande till omsorgstagaren. I förskolan gäller detta barnet. Detta medför att vissa moment som ingår i arbetet kan uppfattas som problematiska att genomföra för män, just för att de är män. Detta kan gälla till exempel att byta blöja på barnen, att hjälpa barnen att gå på toaletten eller att krama och gosa med barnen. En effekt som pedofilskandalerna hade under 1990-talet var att många män lämnade förskolläraryrket av rädsla för att utpekas som möjliga pedofiler (Nordberg, 2005a).

5. Metod

I mitt arbete har jag valt att använda mig av kvalitativa respondentintervjuer som undersökningsredskap. Jag har även valt att studera vad tidigare forskning har att säga kring manliga förskollärare och använda mig av detta material både i resultatet och analysen. I resultatet använder jag stöd från litteraturen främst för att förklara vad intervjupersonerna talar om och i vilken kontext det de talar om rör sig inom. I diskussionen och analysen analyserar jag intervjupersonernas svar på ett djupare plan och försöker utifrån tidigare forskning förklara den omkringliggande kontext i vilket uttalandena sker.

Jag har samlat in data genom att hålla intervjuer med sex stycken förskollärare som arbetar på samma förskola. Förskolan är belägen i kranskommunen till en av Sveriges större städer.

5.1 Kvalitativ metod och samtalsintervju som redskap

För att besvara de frågeställningar som undersökningen kretsar kring har jag valt att använda mig av en kvalitativ undersökningsmetod där jag använt mig av respondentintervjuer som redskap för insamling av data och material. Jag har även valt att studera tidigare forskning för att kunna få en större helhetsbild av resultaten som framkommit genom intervjuerna.

Jag ser att jag genom att använda en kvalitativ metod kan granska det inhämtade materialet kritiskt utifrån teorier kring genusskapande och maskuliniteter och på så sätt få en vidare bild av hur samhällets normer kring genus och maskulinitet gestaltar sig hos förskollärare i deras tal kring manliga förskollärare, samt vilka effekter dessa normer ger på ett performativt stadié.

Mitt mål är att komma nära förskollärarnas upplevda verklighet och samtidigt få en helhetsbild av de uppfattningar som finns hos förskollärarna som intervjuats. Fokus i min analys ligger därför inte enbart på *vad* intervjupersonerna svarar och vad de säger med ord utan i analysen tar jag även hänsyn till *hur* personen uttrycker sig kring ett visst fenomen. Med detta menar jag att jag tar hänsyn till faktorer såsom kroppsspråk, betoningar och meningsuppbyggnad. Detta anser jag är viktigt då det kan vara svårt att få en helhetsbild utav vad intervjupersonen verkligen ämnar framföra genom sitt svar enbart genom att se till de ord som personen förmedlar. I en intervju kan det hända att personen som intervjuas avbryter sig själv eller rättar sig själv i sitt svar på en fråga. Jag menar att det är viktigt att ta hänsyn till detta i min analys, då det till viss mån kan visa på vad intervjupersonen väljer att *inte säga* och vad personen istället *väljer att säga*.

Jag anser det också viktigt att sätta in de svar som framgått i intervjuerna i en passande *kontext*. Av denna anledning har jag valt att använda mig av material från tidigare forskning på vissa ställen i resultatredovisningen. Jag vill genom att använda mig av tidigare forskning sätta in intervjupersonernas uttalanden i en kontext som på ett bredare sätt kan belysa *vad* personen syftar på i sitt uttalande och i vilken diskursiv kontext som uttalandet kan höra hemma. I uttalandets kontext är det också viktigt att se till *vem* det är som uttalar sig och om *vad personen uttalar sig om*. Trots att jag använder mig av en kvalitativ metod använder jag mig på vissa platser data av kvantitativ karaktär. Detta när jag diskuterar antalet verksamma förskollärare och lönenivåer inom yrket. Detta gör jag för att kunna finna stöd för mina slutsatser som jag drar utifrån resultatet.

5.2 Urval

För att kunna besvara mina frågeställningar har jag i urvalsprocessen av geografiskt undersökningsområde (val av förskola) valt att genomföra intervjuerna på en förskola där det länge arbetat ett flertal män. Jag ville intervjuva både manliga och kvinnliga förskollärare för att få en så

bred bild som möjligt av hur de samtalade kring problemformuleringens frågeställningar och om det kunde finnas skillnader i synsätten hos manliga och kvinnliga förskollärare när det gällde behovet av män i förskolan. Faktorer som jag vägde in i mitt val av intervjupersoner är främst hur lång tid de varit verksamma inom yrket och intervjupersonernas biologiska kön. Jag ville intervjua personer som representerade ett så brett åldersspann som möjligt för att se huruvida resultaten skilde sig åt i relation till intervjupersonernas ålder och hur länge de varit verksamma i förskolläraryrket. Jag valde att intervjua förskollärare som identifierade sig som män och kvinnor för att se om uppfattningar kring könsroller och maskuliniteter skilde sig åt. Förskolan på vilken jag genomförde insamlandet av data hade jag tidigare varit i kontakt med genom lärarutbildningen. Jag fick då vetskap om att det på denna förskola länge funnits manliga förskollärare verksamma och att skolan till viss mån var känd som en ”manstät” förskola. Jag såg därför denna skola som passande för mitt ämnesval. Under tiden för insamlandet av data fanns sex manliga förskollärare verksamma inom en förskollärarkår på totalt 63 stycken anställda förskollärare och barnskötare. Anledningen till att jag inte intervjuade samtliga sex män på förskolan var en följd av kringliggande ramfaktorer såsom tids- och platsbrist som medförde att det blev svårt att få möjlighet till att intervjua samtliga män. Min intention var inledningsvis att alla män skulle intervjuas och jag bokade in intervjuer med fem av de manliga förskollärarna. Den som jag inte bokade intervju med var vid tillfället hemma på grund av sjukdom. Den av de bokade intervjuerna som blev avbokad blev detta på grund av konflikter mellan mitt och intervjupersonens arbetsschema. De två kvinnorna som bokades för intervju valdes då jag såg att de representerade två olika åldersgrupper, samt två olika lärarprogram. En av kvinnorna hade varit verksam i över trettio år inom yrket medan den andra varit verksam sedan 2003. Jag ser att jag genom att intervjua just dessa två kunde få ett resultat som gav en bredare bild.

5.3 Presentation av intervjupersoner

Förskollärare 1 – Marit: Marit blev intresserad av att arbeta med barn under sin tid på gymnasiet då hon genomförde en treårig utbildning med social inriktning. I denna fanns praktikmoment på förskola och detta väckte hennes intresse för att arbeta med barn. Hon utbildade sig till förskollärare under åren 1977 till 1979 och har sedan dess arbetat i förskola samt i förskoleklass. För tillfället jobbar hon på en avdelning utan män men hon har tidigare erfarenhet av att arbeta tillsammans med manliga pedagoger.

Förskollärare 2 – Eva: Eva utbildade sig till förskollärare under åren 2000-2003. Hon arbetar på förskolan som vikarie för en ordinarie pedagog som är föräldraledig. Innan hon utbildade sig till förskollärare arbetade hon som barnskötare i tio år. Hon har under det tidigare arbetet haft manliga förskollärare som kollegor.

Förskollärare 3 – Johan: Johan blev utexaminerad under våren 2011 från lärarutbildningen där han studerade med inriktning mot skapande verksamhet. Under gymnasiet studerade han mot att bli webbdesigner. Efter gymnasiestudierna arbetade han bland annat på ett lager och sedan praktiserade han ett år på en förskola där hans intresse för läraryrket väcktes.

Förskollärare 4 – Tore: Tore utbildade sig 1973-1975 och har sedan dess arbetat inom förskolan. Innan han utbildade sig till förskollärare arbetade han bland annat som målare. Han funderade även på att söka till socionomutbildningen men valet föll på förskolläraryrket, då han ville arbeta med människor. Han har utöver att arbeta som förskollärare även vikarierat som rektor på en förskola samt varit facklig representant.

Förskollärare 5 – Erik: Erik utbildade sig under åren 2007-2011. Under gymnasiet studerade han naturvetenskapligt program. Hans intresse för förskolläraryrket väcktes efter att ha praktiserat på en förskola.

Förskollärare 6 – Bengt: Bengt utbildade sig under början av sjuttioalet. Innan han utbildade sig studerade han statsvetenskap. När han flyttade från sin hemort kom han i kontakt med läraryrket då

han vikarierade inom låg- och mellanstadiet. Han ändrade fokus till att mer inrikta sig på förskolan efter att ha sett de möjligheter till arbetstillfällen som fanns inom yrket. Bengt har tidigare också varit förskolechef och arbetat som genuspedagog. Idag är han facklig representant på förskolan.

5.4 Intervjuguide

Mitt mål är att få en bild av hur personernas uppfattningar ser ut när det gäller manliga förskollärare och jag vill därför sträva efter att stimulera intervjupersonerna till att ge så uttömmande svar som möjligt i intervjuerna. Man kan göra detta genom att - dels försöka skapa en bra och tillåtande atmosfär vid intervjutillfället men även att utforma intervjufrågorna som så att de är öppna och ger möjlighet till följdfrågor (Esaiasson; m fl, 2007).

Innan jag gick ut för att genomföra intervjuer med förskollärare utformade jag en intervjuguide som skulle ligga till grund för intervjuernas struktur och ämnesfokusering. Enligt Esaiasson m fl (2007) ska en intervjuguide användas för att ge intervjun struktur, detta kan ske genom att man delar in intervjufrågorna i kategorier. Jag har i mina intervjuer valt att utgå från en intervjuguide som riktar sig främst till männen. Vid intervjuer med kvinnorna formulerade jag om intervjufrågor så att de skulle passa att ställas till kvinnorna. Jag gjorde så för att i intervjuer med manliga pedagoger kunna fokusera mer på hur männen upplevde sitt arbete på förskolan. Intervjuguidens roll i intervjuerna var inte att fungera som ett manus utan snarare som en inspiration till samtal. Efter varje intervju modifierade jag även intervjuguiderna för att lägga till frågor som kommit upp under tidigare intervjuer som jag ansett ha ett värde i undersökningen.

Intervjuguiden jag utformade var uppdelade i fem frågekategorier. I inledningen av intervjuerna ställde jag frågor av informell karaktär som berörde intervjupersonernas bakgrund och personliga fritidsintressen. Dessa frågor skulle fungera som "uppvärmningsfrågor" som sedan kom att följas av frågor med mer tematisk karaktär och som anknöt till undersökningens frågeställningar. (se Esaiasson m fl, 2007, s 298-303). Det är av största vikt att man vid samtalsintervjuer lyckas skapa en trygg miljö och en öppenhetlig atmosfär mellan intervjuare och intervjuperson. En miljö där intervjupersonen känner trygghet att öppna sig och dela med sig av sina inre tankar och idéer för allmän beskådan.

Det ämne jag behandlar i detta arbete kan i en intervjusituation uppfattas som känslig eller privat. Jag måste därför ta hänsyn till att vissa frågor måste utelämnas ur intervjun som kanske skulle ha tillfört mycket viktig information. Om jag som ett exempel frågar en förskollärare om vilka som är mest aktiva i omvårdnadsbiten med barnen kan pedagogen uppfatta detta på olika sätt beroende på om den är en man eller kvinna. Någon kanske till och med inte tar detta som en fråga utan som en anklagelse eller att jag uttrycker förväntningar om att personer av ett visst kön inte är lika delaktiga i verksamheten. Detta hade jag i åtanke när jag utformade intervjufrågorna men även vid intervjutillfällena.

Intervjuareffekten

Vid samtalsintervjuer kan samspelet mellan intervjuaren och den intervjuade medföra negativa effekter på materialet. Genom sitt sätt att ställa frågor eller genom att reagera på svaren från intervjupersonen kan intervjuaren påverka intervjupersonens sätt att svara på intervjufrågorna (Esaiasson m fl, 2007). Det kan handla om att intervjuaren sänder signaler genom sitt kroppspråk som den intervjuade uppfattar och därigenom medvetet eller omedvetet anpassar sitt svar efter intervjuaren. Det kan även handla om att intervjuaren betonar meningarna på ett visst sätt i frågorna på så sätt lägger tyngdpunkten på en viss aspekt av frågan så att svaret påverkas på så vis.

Något som jag genom hela arbetet haft i åtanke är vilken effekt jag själv har haft på arbetet. Jag märkte att förskollärarna i sättet att svara ibland bortförklarade sig eller tillintetgjorde sina svar genom att uttrycka en viss försiktighet med att generalisera kring exempelvis manliga förskollärare.

Intervjupersonerna kan då ha anpassat sina svar på grund av min könstillhörighet för att inte få mig eller min könsidentitet att framstå i dålig dager. Jag ser också det faktum att tre av intervjupersonerna – Bengt, Marit och Tore – kände till mig sedan tidigare då jag haft VFU på en avdelning på förskolan för ett antal år sedan kan ha påverkat intervjuvaren både positivt och negativt. Detta medförde att vissa delar av intervjuerna med dessa tre var mer informellt präglad. Detta ser jag inte som något negativt utan jag tror att det kan ha påverkat intervjun på ett positivt sätt, att intervjupersonerna kände sig bekvämare med att tala öppet kring ämnet.

5.5 Genomförande

Jag tog kontakt med förskolans rektor och informerade om mitt arbete och ämnesval och frågade om tillstånd att komma till förskolan för att intervjua förskollärare, detta gick enligt rektorn bra och vi kom överens om att jag skulle skicka information till honom via e-mail som han sedan skulle vidarebefodra till förskollärarna på förskolan. Jag skickade ett informationsbrev till rektorn som han sedan delade ut till alla avdelningar på förskolan så att pedagogerna på förskolan skulle vara informerade om att jag skulle komma dit, detta informationsbrev innehöll även information om vilket ämne min undersökning berörde (se bilaga 1). Jag besökte sedan förskolan och bokade intervjuer med fem manliga och två kvinnliga pedagoger. Senare kom en av intervjuerna att avbokas på grund av att det var svårt att enas om en gemensam tid som passade.

Intervjuerna genomfördes på förskolan där respondenterna arbetade. Fyra av intervjuerna genomfördes i ett mötesrum som var beläget intill förskolans lärarrum och två av intervjuerna genomfördes i förskolans bokrum (ett rum dit barnen brukade gå för att låna böcker). Jag dokumenterade intervjuerna genom ljudupptagning med hjälp av min dator och en tillkopplad mikrofon. Jag förde även stödanteckningar under intervjuernas gång för att märka ut betoningar och annat som kan inverka på hur intervjumaterialet kan tolkas och analyseras. Genom att spela in intervjuerna kunde jag under arbetets gång gå tillbaka till intervjuerna för att lyssna igen om det var något som jag hade problem med att tolka, jag lyssnade då till betoningar på ord och *hur* någonting sagts. Detta kan vara behjälpligt vid analysen av materialet. En annan fördel med att spela in intervjuerna är att jag själv då kunde höra hur jag ställde frågorna och på så sätt inför nästa intervju kunde förbereda mig bättre för att inte behöva riskera att intervjuareffekten blev för stor.

5.6 Etiska överväganden

Det är alltid viktigt att se till etiska aspekter i en samhällsvetenskaplig undersökning, inte minst när man använder sig av intervjuer som redskap. Detta för att ta hänsyn till rättsliga och etiska principer och för att de som låter sig intervjuas ska kunna känna sig helt trygga med att tala fritt vid intervjuer och att personer som intervjuas inte skall känna sig rädda att bli utpekad eller uthängd för hur de svarar i intervjuerna (Stukát, 2011).

Jag utgår i mitt arbete från de forskningsetiska principer som publicerats av Vetenskapsrådet (2002). Dessa principer innefattar fyra huvudkrav för all forskning inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning. Dessa huvudkrav är utformade för att skydda studieobjektet – i detta fall intervjupersonerna – från att bli utsatta för allmän beskådan när det gäller deras privatliv eller deras personliga tankar. De fyra grundkraven är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet

Innebär att alla deltagande i undersökningen ska informeras om deras roll i undersökningen. Det

hänger på mig som ledare av undersökningen att informera intervjupersonerna om deras roll i undersökningen, vad undersökningens mål är och hur processen kommer att gå till. Denna beskrivning av arbetet ska vara så utförlig som möjligt för att deltagarna ska få en så klar bild som möjligt av vad arbetet kan innebära dels för dem själva som individer men även ur ett forskningsperspektiv, t ex vilka nya kunskaper som kan komma fram i och med deras deltagande i undersökningen.

Samtyckeskravet

Samtyckeskravet pekar på att samtliga deltagande i undersökningen ska informeras om att deltagande är helt frivilligt och att de när som helst under processens gång har rätt att avbryta sitt samarbete i undersökningen. Detta ska kunna ske utan att deltagaren klargör någon orsak till detta.

Konfidentialitetskravet

Konfidentialitetskravet syftar till att skydda undersökningsdeltagarnas identitet och person. All information i undersökningen som kan medverka till att utomstående genom att läsa undersökningsmaterialet kan identifiera deltagarnas personliga identitet eller geografiska läge ska fingeras. ”Detta innebär att det ska vara praktiskt omöjligt för utomstående att komma åt uppgifterna.” (Vetenskapsrådet, 2002, s 12).

Nyttjandekravet

De uppgifter som samlas in i undersökningen får endast användas för forskningsändamål. Detta innebär att den insamlade datan inte får spridas eller användas för ”[...] kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften.” (Vetenskapsrådet, 2002, s 14).

Personuppgifter som har insamlats får aldrig användas emot uppgiftslämnaren som underlag för beslut rörande dennes person eller åtgärder som påverkar den medverkande om inte denne ger sitt medgivande om detta.

I texten som ryms i detta arbete är alla namn på personer och institutioner fingerade. De namn som används är slumpmässigt valda, detta gäller även namn på institutioner och geografiska platser. Ortsnamn har jag valt att utelämnat helt ur texten och geografiska platser omnämns istället som *‘i en större stad’*, *‘i en kranskommun till en större stad’* och *‘på annan ort’*. Detta för att intervjupersonerna inte skall kunna knytas till ett geografiskt område eller en viss förskola och på så sätt bli utpekade. Innan intervjuerna genomfördes tillfrågades pedagogerna om de ville ställa upp och om de även gick med på att det vid intervjuerna skulle ske ljudupptagning. Jag informerade deltagarna om vad syftet med min undersökning var och hur den skulle gå till. Jag informerade även om deras egen rätt att avbryta deltagandet närhelst de ville.

5.7 Bearbetning och analys av material

Efter genomförda intervjuer valde jag att transkribera allt inspelat material till text. Detta gjorde jag för att få en bättre överblick över materialet, men också för att kunna få en tydligare bild av *vad* som egentligen hade sagts under intervjuerna. Vissa delar av intervjuerna utelämnade jag vid transkriberingen för att spara tid. Det som utelämnades var bland annat anekdoter och vardagligt samtal som inte berörde ämnet som undersökningen kretsar kring. I analysen har jag främst utgått från de transkriberade texterna men om oklarheter fanns i hur något kunde tolkas använde jag mig av ljudmaterialet för att få en bredare bild av vad som sagts och hur det kunde tolkas.

I min resultatredovisning har jag dels valt att utgå ifrån Baagøe Nielsen (2005) och de diskurser kring manliga förskollärare som han presenterar. Jag gjorde detta för att få fram en tydlig struktur i presentationen av materialet. Vid presentationen av resultaten sökte jag i materialet som berörde undersökningens syfte och frågeställningar och i analysdelen har mitt mål varit att svara besvara

undersökningens frågeställningar.

5.8 Hermeneutik

Ett vanligt problem inom samhällsvetenskaplig forskning är att det som skall utforskas och studeras – om det så är texter eller muntliga yttranden – måste tolkas. Detta problem kan vid första anblicken kanske ses som en enkel uppgift. Men det kan dock vara ytterst problematiskt att på ett tillfredställande sätt tolka yttranden som är långt ifrån vår egen förförståelseram. Yttrandet som vi skall tolka kanske gjordes under en tid eller i en kulturell kontext där andra normer och värderingar rådde och vad man utifrån dagens värderingsram och förståelse kan uttyda av detta yttrande kan vara rakt missvisande mot vad den som yttrade sig ämnade förmedla.

Ordet hermeneutik härstammar från grekiskan och betyder ungefär *konsten att förklara* eller *förklarings/utläggningskonst* (Gilje & Grimen, 2007). Inom hermeneutiken tar man tolkarens förförståelse i beaktning, i detta fall syftar det på min egen förförståelse som lärarstudent som skriver examensarbete. Vi gör alla tolkningar utifrån den förförståelse vi redan har tillägnat oss. Därför kan ingen tolkning vara helt objektiv och all tolkning blir färgad utav tolkarens förförståelse. Detta kan dels ses som ett problem, men även som en förutsättning: "Förförståelse är ett nödvändigt villkor för att förståelse överhuvudtaget ska vara möjlig." (Gilje & Grimen, 2007, s 179). Objektivitet är om man ser på det utifrån hermeneutikens tankar omöjlig att uppnå, det är snarare något som bör eftersträvas. Jag som forskare och tolkare ska vara medveten om min egen förförståelse och den inverkan den kan ha på min tolkning av de yttranden som personerna jag intervjuat gjort (Gilje & Grimen, 2007). Många av de yttranden som görs under intervjuerna från intervjupersonerna kan också betraktas som tolkningar som intervjupersonen gör genom *sin* förförståelse. Det är viktigt för mig att ha detta i åtanke när jag läser transkriberingarna av vad som sagts och skett under intervjuerna.

När man talar om hermeneutik brukar ofta begreppet *den hermeneutiska spiralen* komma på tal. Den hermeneutiska spiralen är en illustration av hur de tolkningar som görs sedan kommer att tillfogas till förkunskapen hos den som tolkar, och det blir därför en del av personens framtida tolkningsram. Vissa talar inte om denna process som en spiral utan som en cirkel (se Gilje & Grimen, 2007, s 187-189). Denna liknelse kan dock vara missvisande då det inte betonar den nya horisont av förförståelse som infinner sig efter att det tolkade övergått till förståelse och sedan till ny förförståelse.

Förförståelse - > Tolkning - > Förståelse - > Ny förförståelse

Inom hermeneutiken är det även viktigt att vid tolkning förstå att det som skall tolkas enbart kan förstås i sin fulla mening i den kontext i vilket yttrandet är gjort. För att förstå innebörden av ett yttrande måste det därför placeras i en kontext för att dess mening skall kunna tolkas på ett rättvist sätt.

5.9 Reliabilitet och validitet

Mitt mål i sammanställningen av denna rapport har varit att på ett så tydligt sätt som möjligt visa på hur mitt tillvägagångssätt har sett ut genom undersökningens gång. Tydlighet och detaljrikedom vid beskrivandet av metodval och genomförande är därför viktigt för att kunna stärka arbetets validitet och reliabilitet (Esaiasson m fl, 2007).

I mitt arbete vill jag undersöka förskollärares uppfattningar kring manliga förskollärare, hur

diskurser kring genus påverkar formandet av manliga förskollärares yrkesroll och förskollärarnas tankar kring det låga antalet manliga förskollärare. Jag ser det därför som en förutsättning att använda mig av intervjuer som metod för datainsamling. Jag är dock medveten om att undersökningens reliabilitet kan ifrågasättas just på denna punkt. Det är viktigt att förstå att flera faktorer inverkar på hur utfallet blir vid en undersökning. Detta gäller bland annat vilka omständigheter som råder vid insamlandet av materialet. Något som jag ser kan ha påverkat undersökningens reliabilitet är det faktum att jag själv är av manligt kön. Detta kan ha inverkat på hur intervjupersonerna svarat vid intervjuerna. Min tanke är här att de kvinnliga intervjupersonerna kanske hade formulerat sig annorlunda om det varit en kvinna som genomfört intervjuerna och att de då gett uttryck för något som undgått mig i intervjuerna. Jag anser dock att reliabiliteten stärks när det gäller intervjuerna med männen. Detta av den anledningen att vi identifierar oss till viss del som "lika" och ingår i samma kategori – manlig förskollärare. Detta medför att det är enklare både för dem att uttrycka sig rörande problemformuleringen och intervjufrågorna och det kan även underlätta för mig när det gäller att göra en tillförlitlig tolkning av materialet.

I och med att jag vid analysen av intervjusvar *tolkar* det som sägs för att få fram essensen i yttrandet går det att ifrågasätta hur tillförlitliga dessa tolkningar är. Jag anser att jag genom att ha studerat tidigare forskning som är relevant för ämnesområdet innehar tillräckliga kunskaper att tolka utifrån det fokus som undersökningen har. Jag anser att exaktheten hos mina tolkningar av intervjusvaren stärks av att jag tidigare haft kontakt med förskolan på vilken intervjuerna har genomförts samt att jag själv utbildar mig till förskollärare. Jag har alltså en bred förkunskap rörande den arbetsmiljö i vilken förskollärarna befinner sig och är införstådd med hur man arbetar på förskolan. Hos vissa av frågorna i intervjuerna ligger inte fokus på att besvara de frågeställningar som är uppsatta för undersökningen. Jag anser dock att dessa frågor varit relevanta att ha med vid intervjuerna då de underlättar möjligheten att skapa en god atmosfär för samtal och öppnar upp för kommunikation mellan mig som intervjuare och intervjupersonen. Det är då lättare att få tillförlitliga svar. (Esaiasson mfl, 2007). Jag anser att jag använt mig av relevant litteratur och stöd från tidigare forskning i min analys och att den teoretiska anknytningen i arbetet håller en god nivå.

5.10 Generaliserbarhet

Denna undersökning är genomförd under en kort tidsram där samtalsintervjuer har genomförts i en begränsad grupp. Sammanlagt har sex stycken förskollärare intervjuats. Fyra av dessa var män och två kvinnor. Då undersökningens omfattning är så liten och är starkt knuten till den grupp i vilken undersökningen genomfördes ser jag att det kan vara svårt att göra några större generaliseringar utifrån materialet. Det resultat som kom fram genom samtalsintervjuerna ser jag inte kunna vara representerbara för yrkeskåren *förskollärare* i stort. Detta då förskollärarna enbart kan svara för sig själva och inte uttrycka sig om hur andra tänker kring forskningsområdet. De kan dock själva *anta* hur andra tänker och uppfattar olika fenomen.

Det kan vara svårt att duplicera undersökningen då tiden för undersökningen, de personer som deltog i undersökningen och den kontext i vilken undersökningen har genomförts påverkar utfallet. Jag tror alltså att om en annan person skulle genomföra samma studie så skulle utfallet bli annorlunda, om än med vissa likheter. Detta förutsätter dock att personen som genomför undersökningen har samma teoretiska anknytning som jag använt mig av.

5.11 Egen förförståelse

Då jag har ett hermeneutiskt synsätt på tolkning ser jag min egen förförståelse som viktig att presentera för att visa på vilken tolkningsram jag själv utgår ifrån.

Som manlig förskollärarstudent har jag ofta hört kommentarer rörande mitt studieval, både goda och negativa sådana. Detta har gjort att jag blivit intresserad av genusfrågor, jämställdhetsfrågor och hur det kommer sig att ett yrke uppfattas som könsmärkt.

Om jag ska definiera min egen utgångspunkt kring ämnet så anser jag mig ha ett queerteoretiskt och feministiskt synsätt. Jag tror att vi som personer föds in i en genusstruktur där män historiskt sett har privilegierats. Detta anser jag både sker på ekonomisk nivå (löneskillnader), på strukturell nivå (vilka som har styrande positioner inom samhället) och värderingsnivå (vad som uppfattas som eftersträvt). När jag talar om värderingsnivå menar jag att maskulint kodade beteendemönster ofta är privilegierade och högre värderade i samhället. Detta tror jag kan vara en orsak till att förskolläraryrket har så låg status och lönesättning, på grund av att det är ett feminint kodat yrke.

Jag ser det som viktigt att få fler män att arbeta inom förskolan, men inte enbart för att de är män. Jag anser att verksamheten i förskolan ska utgå ifrån att alla människor är individer med egna intressen, förmågor och personligheter. Jag ser att detta kan vara svårt att leva upp till om allt för mycket fokus läggs på en grupps egenart. Till exempel att män är just män och på så vis när de går in i yrket blir representanter för det manliga könet och maskulinitet på förskolan. Jag har märkt att fokus allt för ofta läggs på mitt kön, inte minst när jag under de senaste månaderna har sökt olika förskollärartjänster. Detta beror förmodligen på att jag som man innehar en minoritetsposition inom yrket. Under min verksamhetsförlagda utbildning har jag också märkt att det finns redan utstakade förväntningar på mig på grund av att jag är man. Jag förväntas besitta vissa egenskaper och ha vissa intressen och jag märker också att jag styrs in – dels på grund av andras förväntningar, men också mina egna förväntningar – på att bli ansvarig för manligt kodade aktiviteter och bli representant för maskulint kodade kunskaper och färdigheter. Jag har även märkt hur kvinnliga förskollärare ofta frånsäger sig vissa arbetsuppgifter och metoder som kan värderas som maskulint kodade eller att jag själv inför dem i arbetslaget. Detta gäller bland annat hur man går tillväga vid samlingar, vem som håller i musiksamlingar och hur man arbetar med tekniska hjälpmedel bland annat.

Att män undviker förskolläraryrket tror jag dels grundar sig på de uppfattningar som finns om vad som kan anses vara kvinnligt och manligt. Förskolläraryrket är ett kvinnligt kodat yrke och jag är av den uppfattningen att detta faktum ofta inverkar på huruvida män väljer att söka sig till yrket eller ej. Jag tror också att den pedofildebatt som ständigt är närvarande påverkar män till att tveka inför förskolläraryrket och att det påverkar den performativa förmågan hos män som är verksamma inom förskolläraryrket.

6. Resultat

I detta kapitel kommer jag att presentera de resultat som framkom utav de intervjuer jag genomförde med de sex förskollärarna. När jag presenterar intervjumaterialet kommer jag delvis att utgå ifrån de diskurser kring manliga förskollärare som presenteras av Baagøe Nielsen (2005). Baagøe Nielsen presenterar fem diskurser kring manliga förskollärare som han kan se existerar i debatten kring manliga förskollärare i Danmark. Dessa sammanfattas som: Arbetsmarknadsdiskursen, diskursen om barns behov, jämställdhetsdiskursen, organisationsdiskursen och förebyggings- och säkerhetsdiskursen.

6.1 Yrkesvalet

Samtliga intervjupersoner uttrycker att de valt yrke för att de vill arbeta med människor. Jag ser dock en skillnad mellan männens och kvinnornas sätt att uttrycka sig kring sitt yrkesval och kring sitt beslut att börja studera till att bli förskollärare. Kvinnorna hade båda sedan tidigare arbetat inom barnomsorgen som barnskötare. Marit hade även arbetat som au pair. De kvinnliga förskollärarna uttryckte att de hade ett intresse för att arbeta med barn. Marit uttryckte sig på följande vis kring sitt yrkesval: *”Jag hade alltid sen jag gick ut gymnasiet varit intresserad av att arbeta med barn och människor.”*. Innan Eva beslutade sig för att studera till förskollärare arbetade hon som barnskötare på en förskola. När det gällde männens yrkesval såg jag att det fanns andra faktorer som påverkade deras val av yrkeskategori.

Arbetsmarknadsfaktorer

Även hos männen uttrycktes ett intresse för att arbeta med människor och barn. Något som utmärkte sig i männen resonemang var dock att valet att söka till förskolläraryrket inte var något man valde för att man länge varit intresserad av att arbeta med barn och omsorg. Männen uttryckte att de vid yrkes- och studievalet hade olika planer på vad de ville utbilda sig till. De manliga förskollärarna gav också uttryck för att arbetsmarknadsfaktorer i stor utsträckning inverkat på deras val av yrkesutbildning. Johan och Erik, som är nyutbildade förskollärare uttalade sig på ett sådant sätt att jag fick uppfattningen att arbetsmarknadsfaktorer hade inverkat på deras yrkesval och att de från början inte hade planer på att arbeta inom förskolan utan att intresset väcktes först efter att man vikarierat eller praktiserat på förskolor. Erik säger: *”Det var väl lite av en slump tror jag. Jag var på arbetsförmedlingen och fick en tremånaderspraktik på en förskola och där väcktes intresset kanske. Barn har jag alltid tyckt om. Sen, att vara med och se hur barn utvecklas och lär. Så det var väl det som gjorde att jag sökte till läraryrket.”*

Johan uttryckte sig på följande sätt: *”Ja, jag har ju halkat in lite på ett bananskal. För innan så har jag, alltså jag har ju pendlat lite mellan olika arbeten och inte riktigt hittat vart jag vill.”*. Johan hade planer på att i framtiden arbeta som webbdesigner och under gymnasiet hade han läst virtuell design. Under sin tid som vikarie kom Johan i kontakt med nyutbildade förskollärare som berättade om läraryrket för honom och hans intresse för förskolläraryrket väcktes.

Även Bengt och Tore, som utbildade sig under 70-talet talade om att arbetsmarknadsfaktorer påverkade dem i deras yrkesval. Bengt hade under sina studier i statsvetenskap vikarierat inom låg- och mellanstadiet. När han sedan flyttade till annan ort kom han i kontakt med arbetsförmedlingen *”[...] och då rekommenderade dom mig förskolan istället, eftersom där var det mer arbetstillfällen. [...] Så att i princip så var det ju arbetsmarknaden som styrde mig in på*

förskollära(va)let.”. Tore sade att för hans del stod valet mellan förskolläraryrket och socionomyrket. Under 1970-talet expanderade förskoleverksamheten i Sverige. Detta som en följd av att Barnstugeutredningen 1968-1972 som därefter följdes av Förskolelagen (Prop. 1975/76:92). De manliga intervjupersonerna som utbildade sig till förskollärare under 1970-talet menade att det då fanns en öppen arbetsmarknad för dem och att det var en inverkan till att de gjorde sitt yrkesval.

Tore: Det var precis i den fasen då man började bygga ut förskolan. Det fanns någonting som heter barnstugeutredningen som kom i början på sjuttio-talet. Man började bygga ut förskolan och kvinnorna började komma ut på arbetsplatserna. Det fanns en väldigt bra arbetsmarknad och det var ju också väsentligt. Så, det var ju en helt ny marknad som öppnade sig för män på den tiden.

Under sextio och sjuttio-talet hände mycket inom svensk jämställdhetspolitik. En utbyggnad av barnomsorgen ansågs viktig då detta skulle möjliggöra för kvinnor att förvärvsarbeta. I Barnstugeutredningen som utfördes mellan 1968-1972 och vars slutbetänkande kom 1975 (Proposition 1975/76:92, Riksdagen) låg tonvikten enligt Nordberg (2005b) främst vid underminera könsstereotypa mönster i samhället. Det skulle bli enklare för kvinnan frigöra sig från hemmet och hon skulle ges möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden. En välfungerande barnomsorg ansågs därför som viktig för att fria kvinnan från rollen som hemmafru och den som hade huvudansvaret för barnens uppfostran och omvårdnad.

Eva valde att utbilda sig då hon arbetade som barnskötare. Hennes uppfattning var att barnskötaryrket skulle komma att utfasas allt mer och hon valde därför att utbilda sig till förskollärare. Hon kände också att hon under sitt arbete som barnskötare saknade något: *”Jag kände hela tiden att jag saknade någonting. Någon kunskap som jag inte hade, och den fick jag när jag läste till förskollärare”*.

Det som skilde de manliga förskollärarnas väg till förskolläraryrket från kvinnornas var att när männen valde sina yrken verkade de i en högre grad beakta möjligheten till framtida arbete och de ansåg att möjligheten till att ha en säker jobbsituation vägde in i valet av yrke. Samtliga intervjupersoner hade tidigare arbetslivserfarenhet. Marit hade arbetat med barnomsorg innan hon utbildade sig. Eva hade arbetat som barnskötare och inom butik och som receptionist. Tore arbetade, innan han utbildade sig till förskollärare, som målare. Bengt hade vikarierat som bland annat låg- och mellanstadie lärare, brevbärare och skogsarbetare. Johan och Erik hade efter sina gymnasiestudier vikarierat och praktiserat inom förskola.

Politiska drivkrafter

Bengt trodde att många män under 1970-talet gick in i yrket med politiska ambitioner. *”Man kanske gick in i yrket med politiska ambitioner många gånger. Vilken politisk inriktning kanske jag inte ska gå in på”*. Under ett annat ställe i intervjun nämner Bengt något liknande – att män som gick in i yrket på 70-talet gick in med en slags *vision*. Bengt säger att han inte gick in i yrket enbart för att han tyckte om barn eller att *vårda* barn. Han menar att han gick in i yrket för att kunna påverka barnen inför sina framtida liv och kunna göra någonting positivt för barnens framtid som samhällsmedborgare. Han menar att många kvinnor som gick in i yrket när han själv utbildade sig gjorde detta främst för att de tyckte om barn och ville arbeta med barn. Idag tror han dock att män och kvinnor går in i yrket med liknande målsättningar. Att kunna ge barnen en stadig grund inför sin framtid som samhällsmedborgare.

6.2 Varför män i förskolan?

När jag frågade förskollärarna kring vad de ser att fler manliga förskollärare skall tillföra verksamheten fick jag många olika svar. Många av dessa betonade att män i förskolan skulle

fungera som förebilder för barnen, att fler män i förskolans var ett sätt att spegla samhället och därför var en självklarhet, man talade också om att fler män i förskolan skulle kunna inverka på förskolläraryrkets status på så sätt att denna höjdes och därigenom också lönenivån.

Barns behov

Manliga förskollärare som motvikt och som komplement

Ett ofta dominerande argument i diskussioner kring vikten av manliga förskollärare utgår ifrån barnens behov av manliga förebilder (Baagøe Nielsen, 2005). Denna typ av argument såg jag även i förskollärarnas förklaringar till varför det behövs fler män i förskolan.

Marit tycker att det är viktigt att barnen får träffa manliga förebilder i förskolan. *”Barnen ska möta olika typer av – inte människor kanske – men att dom också ska få träffa manliga förebilder i förskolan.”*. Hon menade att de flesta barn växer upp med ett flertal kvinnor i sin närhet, både i hemmet och i förskolan men inte i samma utsträckning omgärdas av män under sin uppväxt, Marit menar att många barn därför inte har någon direkt manlig förebild i sin vardag. Enligt Marit finns det många barn som växer upp utan en pappa och att de kan behöva manliga förebilder: *”Det finns många barn i förskolan som lever med bara mamma och det blir mycket kvinnor kring dem. Dom behöver ha lite män som förebilder också.”*

Eva ser det som en tillgång att barnen får möta både manlig och kvinnlig personal i verksamheten. Hon pekar också på att det är många barn som inte har någon pappa i hemmet och att det också finns barn som har en pappa men relationen mellan pappan och barnet är dålig. Manliga förskollärare kan då fungera som en god manlig förebild att identifiera sig emot.

Enligt flera av intervjupersonerna behövs män i förskolan för att barnen ska ha manliga förebilder att identifiera sig med. De poängterar här att det bland annat gäller barn som lever med ensamstående mödrar eller barn som inte träffar sina pappor så ofta.

Marit menar att - genom att män kommer in i verksamheten undviker man att verksamheten blir för *'tjejig'*. Hon menar att det i ett arbetslag med enbart kvinnor kan förekomma aktiviteter som pojkarna inte är lika intresserade av och att det därför bra att män kan bidra med ett mer manligt perspektiv i verksamheten och aktiviteter som tilltalar pojkarna på ett annat sätt.

När Bengt förklarar varför det behövs fler män i förskolan tar han först upp behovet av manliga förebilder och som ett komplement till en avsaknad av manliga förebilder på grund av bland annat frånvarande pappor. Men han ifrågasätter också denna uppfattning. Han menar att kvinnor även de kan tillföra samma saker som män kan göra. Enligt Bengt är det bra om det finns både män och kvinnor representerade på förskolan då det ger en bred bild *”utifrån könstillhörigheten”*. Jag förstår inte riktigt vad han menar genom detta uttalande men jag tolkar det som att han menar att det är viktigt att både män och kvinnor finns inom yrket för att ge barnen en bred uppfattning om vad man är kapabel till oavsett könstillhörighet. *”Fast jag tror att kvinnor kan ge barnen samma saker som en man kan, om man är medveten om vad barnen behöver. Oavsett om det är pojkar eller flickor.* Enligt Bengt är det alltså viktigt att män finns i förskolan men han ser också att kvinnor kan tillföra samma saker som män förväntas tillföra. Vad det är som män förväntas tillföra talar han inte om i detta uttalande. Senare under intervjun talar han däremot om att barnen behöver manliga förebilder.

Manliga förskollärare som förebilder för alternativ maskulinitet

En av de funktioner som manliga förskollärare tilldelas är att den manliga förskolläraren förväntas vara en manlig förebild för barnen när det gäller att motverka utvecklandet av stereotyper och normativa uppfattningar hos barnen kring vad som kan anses manligt och kvinnligt.

Hos intervjupersonerna fanns uppfattningar som kan sammankopplas med synen på mannen som en förebild för ett alternativt synsätt på maskulinitet. De talade om manliga förskollärare som manliga

förebilder ur ett vitt perspektiv där den manliga förskolläraren var förebild dels för alla barn i gruppen men också att de kunde ge pojkarna i barngruppen möjlighet att se variationer av manlighet och hur män kunde vara. Marit uttrycker sig såhär: ”*Man kan se att vissa pojkar behöver ha lite manliga förebilder. Och det är bra att dom är på en avdelning där det finns män för att se att män inte är likadana som sin pappa hemma.*”. När intervjupersonerna förklarar vad en positiv manlig förebild innebär talar man om att en manlig förebild bör visa på att män kan utföra samma sysslor som kvinnor. Bengt menar bland annat att en positiv manlig förebild inte enbart ska kunna visa för barnen att män kan utföra samma sysslor som kvinnor utan att det gäller att kunna visa upp en stor bredd i kompetenser:

Jag anser att en bra manlig förebild är en man som visar [...] ett spektrum av kompetenser. Att jag som man kan utföra alla dom här sakerna. Vad det nu är; byta blöjor, torka bord, snickra eller spela gitarr och så vidare. Jag tycker det är positivt att visar ett brett spektrum i vad man kan utföra.

Marit menar att det är viktigt att barnen ges möjlighet att utvidga sin syn på män. Hon menar att många barn på förskolan kommer från familjer med stark patriarkal struktur och där pappan är auktoritär. ”*Man får inte någon fysisk närhet utan det är en pappa som sitter framför datorn eller inte bryr sig. Så kommer man hit och får en annan syn på män*”. Hon kopplar delvis samman detta med barn som kommer från familjer där föräldrarna kommer från ett annat land än Sverige.

Jämställdhet

Manliga förskollärare – för att minska könssegregering

I intervjuerna framkom också att fler män på förskolan är viktigt för att främja jämställdheten på förskolan och i samhället i stort. Man menade bland annat att genom att fler män blir verksamma inom förskolan så kan man bryta normen kring könskodade yrken. Enligt Wedin (2009) är Sveriges arbetsmarknad mycket könssegregerad och hon menar att kvinnor är överrepresenterade inom bland annat detaljhandeln samt vård- och omsorgsyren. Männen finns överrepresenterade inom teknik- och tillverkningsindustrin. När jag frågade Johan om varför han tror det är viktigt med fler manliga förskollärare framhåller han att förskolan är ett kvinnodominerat yrke och han anser att det är viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv att yrket går från att bli betraktat som *kvinnoyrke* till att bli mindre segregat beroende på kön:

Alltså det första jag kommer att tänka på det är ju jämställdheten. I samhället är det ju - Vad är det nu? 52 % kvinnor 48 % män eller vad det är. Så ska man för barnen då representera den här fördelningen så [...] så vill man förmodligen eftersträva liksom 50/50 fördelning mellan könen. Sen är inte det döds viktigt kanske. Men att det kan även återspeglas då på personalen. Att det finns åtminstone en man i varje arbetslag om det nu är tre stycken säg. Det hade ju jag gärna sett, men nu är ju verkligheten en annan.

I Johans uttalande kan man se att de olika diskurserna kring manliga förskollärare kopplas samman. Dels så ska det verka för att jämna ut könsrepresentationen inom förskolläraryrket, men det ska också spegla för barnen hur samhället ser ut rent befolkningsmässigt och att visa på att man som man kan jobba inom förskolan. Tore uttrycker sig på följande sätt: ”*Män behövs i förskolan av flera orsaker delvis för att är det då för att spegla samhället. Samhället består ju av två kön och då är det ganska rimligt att det finns det här också.*”

Höja statusen på yrket

I intervjuerna framkom att man ansåg att förskolläraryrket i samhället ofta kunde betraktas som ett lågstatusyrke. En genomgående uppfattning var att jämna ut könsfördelningen inom yrket kunde höja yrkets status. Erik uttrycker att han tror att den låga statusen hörde samman med att det var ett kvinnodominerat yrke och att om det jobbade fler män inom förskolan skulle förskolans status öka och han trodde att lönenivån inom yrket skulle se radikalt annorlunda ut. Detta är något som Tore också tycker sig märka av. Tore talar om att det finns en tradition i samhället som innebär att så

kallade kvinnoyrken värderas lägre och har en lägre lönenivå. Eva verkar vara av en liknande uppfattning:

”Det är ju ett väldigt kvinnodominerat yrke och det kanske är just det med statusen i samhället att det är... Kvinnor tar hand om barnen som det alltid har varit förr i tiden men nu är det mer jämställt och det är klart att det ska synas här med.”

Arbetsmiljöperspektiv

Eva anser att det även är positivt för arbetsklimatet på förskolan att det kommer in fler män i yrket. Hon menar att det på förskolan som kvinnodominerad arbetsplats lätt hände att det bildades grupperingar inom arbetslaget som kunde leda till osämja: *”Kvinnor kan ju ha en tendens att gadda ihop sig lite i gäng. Män kanske också har det så. Jag tror att det blir ett mer neutralt arbetsklimat”*. Eva menar att det är bra att få in fler män i verksamheten då detta kan verka positivt för arbetsklimatet inom lärarlaget. Det skulle bli en mer *neutral* arbetsmiljö menar hon. Marit talar även hon om detta och tycker att män är bättre på att ta snabba beslut och undvika att det blir utdragna processer vid beslutsfattande: *”Kvinnor är ju så, man ska helst springa och fråga allihopa. Ja, det här kvinnliga syndromet, att alla ska vara till lags och alla ska vara tillfrågade och man ska gå och fråga alla så att alla är nöjda.”* - Marit. Hon säger att hon tror att det lätt kan bli tjafsigt om det är för många kvinnor i arbetslaget, men hon nämner också att det kan finnas samma problem inom mansdominerade yrken: *”Går du till en manlig arbetsplats och kommer in där som tjej så är det nog inte så himla kul. Det är en viss jargong där bland killar. Samtidigt, är du på arbetsplatser där det bara är kvinnor är det inte så lätt att komma in som man. För det är en viss jargong, och det får man tänka på när man har män på sin arbetsplats.”*

Erik talade om att man i personalrummet kunde märka att förskolan var en kvinnodominerad arbetsplats. *”Man ser ju vem det är som styr samtalet. Men, man försöker komma in så gott det går.”* Han upplevde att det var svårt att komma in i diskussionerna i fikarummet, det framgick dock inte vad det var som inverkade på att han kände så. Eva nämner också situationen i fikarummet, eller lärarummet och säger att diskussionerna förändras när det är män i rummet. *”Det kanske inte blir så mycket mensprat om man säger så.”*, hon menar att det blir mer neutrala diskussioner såsom exempelvis nyheter och vad som hänt i samhället den senaste tiden.

6.3 Upplevda förväntningar

Förväntningar i stort

De yngre männen verkade uppleva att de hade fler förväntningar på sig som män på förskolan än vad de män som varit verksamma inom yrket en längre tid verkade känna. Johan nämner att han upplevde det som att han som ny i yrket upplevde att man hade förväntningar på honom att oftare än kvinnliga pedagoger ta åt sig att göra praktiska hantverkssysslor på avdelningen som att sätta upp hyllor eller annat. Han säger dock att han inte upplever detta längre utan mer hör andra manliga pedagoger berätta om dessa upplevda förväntningar. När Johan menar att det numera är mer sammankopplat med hans fysiska egenskaper att han får göra liknande saker. *”Jag fick sätta upp nån, eller ta ner var det. Jag skulle ta ner någon gardinstång eller vad fan det var. Som var lite högt upp. Men jag känner mig bara smickrad av det, jag vet inte varför.”*

Erik upplever inte att han har andra förväntningar på sig än sina kvinnliga kollegor, han säger att han upplever sig inte som en *man* inom förskolläraryrket utan som en *individ*. Han upplever dock förväntningar från barnen: *”Nej jag ser mig som vem som helst. Sen tror väl kanske barnen att jag är mer sportig än vad dito kvinnliga förskollärare, kanske.”* Erik tycker att hans uppgift på förskolan inte ska skilja sig från kvinnors uppgift utan att alla som arbetar som förskollärare har samma ansvar inom verksamheten. Om det är något som styr vilka sysslor man tilldelas eller själv tar åt sig har det enligt honom främst med intresset att göra. Erik uttrycker att han upplever det som

att kvinnor har högre förväntningar på sig att prestera inom förskolläraryrket och att de inte på samma sätt som manliga förskollärare uppmärksammas och uppmuntras i sina prestationer. *”Man hör inte så ofta att tjejer och kvinnor får komplimanger på samma sätt som med killar. Utan de förväntas att prestera.”* - Erik. Erik tror att detta kan hänga ihop med att män är så ovanliga inom förskolan och därför uppmärksammas på ett annat sätt än kvinnor, att manliga förskollärare uppfattas som *ovanliga* eller *speciella* medan kvinnliga förskollärare mer ses som *normala* och *vanliga*. Erik själv upplever detta som problematiskt och tycker att det är synd att det kan vara så. Han känner att det kan leda till att män anställs till förskolan enbart på grund av att de är män och att man inte betonar de pedagogiska kunskaperna på samma sätt. *”Jag vill ju veta vad jag är bra på. Det är inte ofta man får dom frågorna kanske. Utan det är mer: Ah, nu har vi en kille här. Det är ju bra. Då ställer vi dig där. Så har vi en kille mer på förskolan.”* - Erik.

Förväntningar från föräldrarna

Marit talar om att det kan skilja sig i hur föräldrar bemöter manliga och kvinnliga pedagoger. Hon menar att föräldrarna tenderar att vända sig mer till de kvinnliga pedagogerna när de vill tala om omvårdnadsfrågor. Exempelvis när det gäller barnens matvanor, blöjbyten och toalettbestyr och vilka kläder som är lämpliga att barnen har med sig till förskolan. Marit upplever att vid föräldrarnas kontakt med de manliga förskollärarna så behandlas ämnen av mer pedagogisk karaktär. Det kan som ett exempel röra sig om barnens kamratrelationer på förskolan, den pedagogiska verksamheten i stort eller barnens utveckling och lärande inom olika områden. Marit påpekar att hon fick den uppfattningen från när hon arbetade tillsammans med manliga pedagoger under 80-talet och menar att det kan ha ändrats den senaste tiden och att föräldrarnas förväntningar på manliga och kvinnliga pedagoger idag kan vara mer likställda.

Tore upplever att föräldrarna har samma förväntningar på honom som hans kvinnliga kollegor. Han märker att det dock skiljer sig lite på den avdelningen där han är nu. Föräldrarna vänder sig oftare till hans kvinnliga kollega. Tore tror att det beror på att han började på avdelningen det senaste året och föräldrarna fortfarande ser den kvinnliga pedagogen som barnens *riktiga* fröken. Tore menar att det är en fråga om förtroende för pedagogen från föräldrarnas sida och att det är någonting som han får arbeta med framöver på den nya avdelningen. Tore har arbetat länge inom förskolenheten och han tror att föräldrarna känner till honom sedan tidigare och att det kan bidra till att föräldrarna känner en grundläggande trygghet i sitt förhållande till honom.

Johan berättar att han får positiva reaktioner från föräldrarnas sida. Han menar att de tycker att det är spännande och positivt att han som man valt att arbeta inom förskolan. När man ser på hans resonemang verkar han dock känna att det kan finnas en underliggande oro från föräldrarnas håll som inte uttrycks i deras reaktioner. Johan menar dock att känslan kan ha och göra med att han är ny på förskolan och behöver arbeta upp en starkare förtroenderelation till föräldrarna och till barnen. Bengt säger att han inte märker av någon skillnad i förhållandet till föräldrarna. Han säger att han inte undviker känsliga frågor i sina samtal med föräldrarna. Bengt visar dock på att vissa föräldrar verkar föredra att diskutera vissa frågor med vissa pedagoger. Detta verkar gälla föräldrar från kulturer där mansrollerna och kvinnorollerna är mer differentierade och vissa frågor anses vara mer lämpade att ta upp med de kvinnliga pedagogerna. Bengt påpekar dock att en stor del av hur relationerna mellan föräldrar och pedagoger ser ut har att göra med vilken utstrålning pedagogerna har. *”Vilket sinne man visar, om man har ett öppet sinne eller om man är mer smalspårig i sin utstrålning så att säga. Jag försöker ha en öppen, varm, bemötande attityd mot alla människor oavsett om dom är män eller kvinnor och det tror jag skapar ett öppet klimat i dom ämnen man kan samtala om också.”* - Bengt. Bengt anser alltså att mycket hänger på en själv som pedagog när det gäller hur man blir bemött av föräldrarna.

6.4 Varför väljer män bort förskolan?

Under intervjuerna ställde jag frågor rörande intervjupersonernas tankar kring underrepresentationen av män i förskolan och vad den kunde bero på. Jag presenterar här olika tankar kring vad de själva trodde var bidragande orsaker till att män inte i lika stor utsträckning som kvinnor sökte sig till förskolläraryrket.

Status och lön

Hur kommer det sig då att förskolan är såpass könssegregerad som den är? Genom intervjupersonernas svar kunde jag se att förskolläraryrket betraktades som ett lågstatusyrke. I denna värdering vägdes främst faktorer som lönen i relation till arbetsbördan in, men också att det inte fanns möjlighet till att göra karriär inom yrket och att löneutvecklingen var dålig. Bengt ansåg att lönen var den springande punkten när det gällde mäns val av yrke. Han ansåg att det för att få in fler män i förskolan var tvunget att lönerna höjdes och att det skulle gå att visa på en märkbar löneutveckling. Idag kan man förhandla om sin ingångslön vid anställningstillfället, detta är något som Bengt ser som positivt. Men han menar att det därefter inte sker mycket mer lönemässigt: *"Sen är ju löneutvecklingen väldigt dålig i våra avtal. [...] Man ser en sån löneutveckling [visar med handen] ett plant golv i princip. Och det är ju inte attraktivt, jag tror varken för kvinnor eller män. Men jag tror att män påverkas mer av det."* Johan uttryckte att just lönesättningen och yrkets status i relation till arbetsbördan som yrket förknippas med var de punkter som fick honom att tveka inför att arbeta inom förskolan. *"Det verkar inte så jäkla glamouröst liksom och arbetsbördan inte minst. Jag tror att jag läste i nån bok att lärare har flest arbetade timmar i veckan för sämst lön eller nåt sånt där, jätteupplyftande [skrattar] så man bara 'Åh, det här vill jag ju verkligen plugga till!'".* Det som ändå fick honom att söka sig till förskolläraryrket var att han såg att han då arbetade med något samhällsnyttigt.

Erik upplever att förskolläraryrket har en låg status och att många män kanske väljer att gå vidare efter att ha arbetat som förskollärare. Man vill *"komma uppåt på stegen"* genom att t ex utbilda sig till rektorer. Det som lockar med rektorspositionen är en högre status och en högre lön. Erik visar också på att förskolläraryrket är mycket krävande och han har själv valt att vid årsskiftet byta avdelning på grund av att han känt det som att det varit mycket slitsamt på hans nuvarande avdelning som är en resursavdelning där det finns många barn med speciella behov (barn med autism, ADHD bland annat).

Den låga lönesättningen inom förskolläraryrket påtalas av samtliga intervjupersoner som en stor orsak till att män undviker att söka till förskolläraryrket. Det framgår att förskolläraryrket inte bara för män utan allmänt uppfattas som ett lågstatusyrke. Man kände däremot att förskolans status hade höjts den senaste tiden i och med att förskolläraryrket fått en mer professionell framtoning i samhället. Detta hängde dels ihop med att man 1998 fick en egen läroplan samt den senaste tidens revideringar och ändringar i läroplanen och skollagen som mer visade på förskolläraryrketns uppgift inom yrket. Man talade också om lärarlegitimationen som något som gav yrket en högre status. Men samtidigt var man tveksam kring huruvida den nyligen införda lärarlegitimationen skulle medföra högre lön eller större respekt för förskolläraryrket. Bengt uttrycker att han inte tror att några större förändringar kommer ske utan att han ser lärarlegitimationen som en *papperstiger*. *"Att det inte har någon betydelse. Det är ju bara en pappersprodukt, du får ju inte högre lön för det."*

Rädsla för att misstänkliggöras

När intervjupersonerna talade om vilka faktorer det var som inverkar på att män valde bort förskolläraryrket nämnde alla att det fanns en diskurs kring män som ett eventuellt hot mot barnen.

Under 1990-talet uppdagades ett antal uppmärksammade pedofilfall i svenska förskolor (se Nordberg, 2005a, s 206-210) som medförde att det utbröt en slags moralpanik i samhället. "När debatten var som hetast diskuterades det vid flera tillfällen om en begränsning av de arbetsuppgifter som manliga arbetstagare skulle tillåtas utföra. Manlig barnomsorgspersonal skulle varken få jobba ensamma eller övervaka vilostunden utan annan närvarande personal." (Nordberg, 2005a, s 208). Den debatt som uppstod har sedan dess avklingat men man kan se att debatten gjort avtryck i manliga förskollärares förutsättningar i den dagliga verksamheten. En annan effekt av debatten var att många män sökte sig bort från förskolläraryrket och andelen manliga sökande till förskolläraryrket minskade. "I Örebro län, där en förskolepedofil avslöjades, dalade exempelvis antalet manliga arbetstagare i barnomsorgen mellan 1994-1998 från 67 till 18." (Nordberg, 2005a, s 207).

Intervjupersonerna menade att dessa händelser och den debatt som följde dem har lett till att män känner sig avvaktande inför att jobba inom förskolan. Det verkade som att de yngre männen påverkades starkare av debatten än de män som varit verksamma inom yrket en längre tid. De yngre männen talade om att de i vissa situationer kände obehag eller tvekade inför vissa uppgifter som yrket medför. Enligt Erik påverkade inte debatten hans arbete särskilt mycket men han nämnde att han kände ett visst obehag inför risken att bli utpekad och misstänkt. Johan talar om att han känner att män får fokus på sig när de arbetar inom förskolan. Att man kan bli misstänkliggjord. Han kände att han inför vissa arbetsituationer kände sig obekvämt på grund av att han var man. Han nämnde bland annat blöjbyttessituationen som en av dessa. Men han påtalade också att en inverkan var hur väl han kände barnen och vilken relation de hade till varandra. Johan sade att han försökte att inte låta den rådande debatten påverka honom utan ansåg att han ska arbeta på samma sätt som kvinnorna.

Tore uppfattade det som att den manliga förskolläraren på 90-talet började ifrågasättas på ett sätt som tidigare inte gjorts. Han nämner att när han själv började arbeta inom förskolan på 70-talet upplevde han att det fanns en annan attityd gentemot manliga förskollärare och att manliga förskollärare inte ifrågasattes på samma sätt som idag. Tore kände inte att hans yrkessituation påverkats efter pedofilskandalerna. Han ansåg att förvaltningen skötte sig bra när det gällde att stötta de manliga förskollärarna som var verksamma inom förskolan under tiden som debatten var som starkast. Förvaltningschefen hade kallat in de manliga förskollärarna på krismöte och diskuterat händelserna. Tore säger också att han tror att debatten inte varit lika stark på den förskola han jobbade på, detta kunde delvis bero på att det fanns ett flertal män som var verksamma på förskolan och att manliga förskollärare som var ensamma män kunde bli mer utsatta: "*Men ensamma manliga förskollärare på mindre enheter, det fanns en del som blev väldigt utsatta då.*".

Marit menade att när män väljer förskolläraryrket så får de "ögonen på sig" och det hade medfört att manliga förskollärare ibland kände obehag med under vissa arbetsuppgifter som till exempel vid liggvilan. Marit menar att media har en stor roll i att män blir misstänkliggjorda och ifrågasatta när de väljer förskolläraryrket. Hon säger att en anledning till att män väljer bort förskolläraryrket är på grund av det "dåliga ryktet i media". Hon tycker att media har gett manliga förskollärare ett oförtjänt dåligt rykte och att det har funnits stora brister i deras rapporteringar. Marit menar att det sällan varit utbildade förskollärare som avslöjats för sexuellt utnyttjande av barn utan vikarier och annan personal som jobbat inom förskolan. "*Alla inom förskolan går helt plötsligt under förskolläraryrket, och så har det ju ofta handlat om privata skolor och inte om kommunal verksamhet med utbildad personal.*". Även Tore och Bengt påpekar detta. Marit sade att hon märkte att debatten fortfarande fanns kvar i samhället och även på förskolan, från föräldrarnas håll. Att föräldrar kunde uttrycka viss osäkerhet när de hade barn på avdelningar där det jobbade män. Marit menade att hon även märkte att den manliga personalen på förskolan påverkats av debatten

och att manlig personal kunde känna sig osäkra och kände att de behövde vara mer försiktiga än kvinnor när det gällde samvaron med barnen:

Jag märker det ibland, en del manlig personal här också dom är lite såhär, dom är lite försiktiga, 'kan jag vara ensam inne med ett barn på toaletten för att hjälpa dem och byta?', men det går ju inte att en personal till ska stå och vakta det eller vara nån annans ögon. Det funkar ju inte. Utan dom som jobbar här har man ju full tillit till. - Marit.

Även Bengt kunde se att synen på manliga förskollärare förändrades starkt under 1990-talet. Tidigare hade inställningen till manliga förskollärare varit positiv då man sett på det ur ett jämställdhetsperspektiv: *"Då sågs det inte som något skumt utan positivt."* Han menar att det efter pedofilskandalerna under 90-talet blivit så att manliga förskollärare började ses som *presumtiva pedofiler*. Han uppfattade det som att bilden av män som presumtiva pedofiler har avklingat något sedan dess men han känner att den fortfarande finns kvar i samhället. Bengts yrkesroll påverkades under perioden som avslöjandena om pedofiler i förskolan gjordes. Han menar att han blev mer avvaktande och försiktig i sin samvaro med barnen: *"Om man då liksom kramar och har barnen i knäet som jag tycker är naturligt när man jobbar med mindre barn – att man under en viss period blev mer återhållsam som mansperson i den biten då, på grund av det som hände och den debatt som var i samhället."* Bengt kände att han idag inte påverkades på samma sätt av debatten utan att det fanns en tillit till de manliga förskollärarna som arbetade på förskolan. Han sade också att han trodde att det kanske var lättare för männen på denna förskola än vad det hade varit för män som arbetade som enda mannen inom en enhet: *"Det kan ju bero på att jag och Tore har jobbat ett antal år och vi känner oss trygga i yrket så att säga och det gör ju kanske att man inte tar åt sig av en sådan här debatt lika mycket."* Bengt tycker det är bra att det jobbar så många män på förskolan för att yngre män som kommer in i yrket då kan få förebilder och diskutera yrkesrollen och bli mer trygga i rollen som förskollärare.

Kritik från omgivningen

När förskollärarna som jag intervjuade talar kring orsakerna till att män väljer bort förskolläraryrket pekar de på att förskolan länge har betraktats som en kvinnlig domän och på de samhällsnormer som påverkar män i deras val. Bengt uttrycker det såhär: *"Jag har aldrig upplevt några nackdelar där jag blivit utsatt inom yrkeskåren då. Däremot kan man bli ifrågasatt på sin fritid kanske. Att man har valt ett kvinnoyrke som det kallas"*. Reaktionen från omgivningen och uppfattningar kring hur en man ska vara kan påverka männen i deras val av yrke. Förskolläraryrket är ett kvinnligt kodat yrke. Detta medför att män som arbetar inom förskolan bryter mot de normer som finns i samhället kring vad som uppfattas som passande för en man (Nordberg, 2005a). Enligt männen som jag intervjuat kan dessa normer gestalta sig i kommentarer och reaktioner de fått från omgivningen rörande deras yrkesval. Johan säger att hans kamrater blev förvånade över att han valde att utbilda sig till förskollärare, då han varit inne på en helt annan bana tidigare. Tidigare hade Johans mål varit att bli webbdesigner.

Tore berättar om reaktioner från sina manliga vänner rörande sitt yrkesval: *"Jag vet när kompisar till mig – som jobbar inom typiskt manliga yrken – dom sa när jag sa att jag skulle utbilda mig till förskollärare – 'Va?! Ska du bli lektant?'"*. Tore berättar också om sin son som arbetar inom ett – enligt Tore – normativt manligt yrke. Tore ger uttryck för att hans son tycker att det är lite konstigt att Tore arbetar inom förskolan.

Samtidigt som männen upplever att de fått kritiska frågor kring sitt yrkesval visar sig också att omgivningen uppmärksammar yrkesvalet på ett positivt sätt. Kommentarer om att det är bra att man som man valt att arbeta inom förskolan och kommentarer där man visar på att det behövs fler män inom förskolan. Jag märkte att det enbart var männen som uttryckte att de blivit ifrågasatta eller kritiserade rörande sitt yrkesval reaktioner på kvinnornas yrkesval nämndes aldrig. Detta kan i och för sig ha att göra med att enbart två kvinnor deltog i undersökningen.

Bengt talar om att han blivit ifrågasatt av andra män som tyckt att det var underligt att Bengt valt att utbilda sig till ett så lågavlönat yrke.

7. Diskussion och analys

I min diskussion vill jag besvara de frågeställningar som undersökningen fokuserar på. Jag kommer att utgå från resultatredovisningens utformning och material. Jag kommer att kategorisera och kritiskt granska detta med hjälp av tidigare forskning. Utifrån resultaten, tidigare forskning och min egna förståelse kommer jag också att göra egna antaganden och slutsatser.

Jag kommer börja med en diskussion som rör själva innehållet i resultatredovisningen, följt av en metoddiskussion där jag kommer att diskutera mitt val av metod i undersökningen.

7.1 Varför behövs fler män i förskolan?

Mannen som förebild

Mannen som maskulin motvikt

Ett tydligt mönster jag ser i förskollärarnas resonemang kring vad manliga förskollärare ska tillföra verksamheten är att de anser att manliga förskollärare behövs i verksamheten för att kunna ge barnen en rättvis bild av hur samhället ser ut. Erik menar bland annat att förskolan bör spegla samhället och att det därför är viktigt att könsfördelningen inom yrket är så jämn som möjligt. Idag är man långt ifrån en jämn könsfördelning inom förskolläraryrket. Av de 77323 personer som var anställda inom den kommunala förskolan 2010 var enbart 2249 män (Skolverket, 2011). En sådan skev könsfördelning menar många kan bidra med att verksamheten är allt för feminiserad (Nordberg, 2005a), att verksamheten är präglad av kvinnlighet och värderingar och metoder som förknippas med kvinnlighet och femininitet. Nordberg (2005a) menar att många anser att en allt för femininiserad miljö kan vara skadlig för pojkarna och att det är viktigt att det finns män som pojkarna kan identifiera sig med. Intervjupersonerna ger intrycket av att kvinnodominansen i förskolan ses som ett problem då det begränsar barnens möjligheter att identifiera sig med män, detta gäller kanske främst pojkarna i barngruppen. Marit som ett exempel upplever att miljön kan bli allt för präglad av kvinnor, att det bli *tjejigt* och att verksamheten har en kvinnlig prägel, vilket gör att pojkarnas intressen inte alltid tillgodoses. Manliga förskollärare ses då kunna fungera som en motvikt till den kvinnliga prägeln som man verkar se att förskoleverksamheten har. Detta synsätt kan sägas grunda sig i ett könsrollstänkande där män och kvinnor förväntas ha olika egenskaper och karaktärsdrag (Ambjörnsson, 2003; Nordberg, 2005a). Mannen och kvinnan betraktas som varandras motpoler och män behövs då för att balansera upp den feminina miljö som förskolan anses vara.

Nordberg (2005a) och Nordberg (2005b) talar om att kvinnomiljöer ofta verkar uppfattas som farliga. Med detta menar hon att till exempel pojkar som går i förskolan och skolan av vissa anses kunna bli lidande av att miljön är allt för kvinnodominerad och feminint kodad, och att de då inte har samma möjlighet att relatera till verksamhetens aktiviteter. Vissa anser att detta kan vara en av anledningarna till att pojkar får svårare att prestera i skolan och att pojkars skolresultat ligger på en lägre nivå än flickors (Nordberg, 2005a). Jag ser problem i detta påstående då det grundar sig på ett förhållningssätt där maskulinitet och femininitet betraktas som någonting som är fast och oföränderligt. Debatten utgår från att män och kvinnor, pojkar och flickor i grund och botten är olika och klarar olika saker olika bra. Pojkars och flickors intressen och behov ses i ett sådant synsätt som skilda.

Komplementerande fadersgestalt

Flera intervjupersoner talar om den manliga förskolläraren som en manlig förebild vars funktion också är att fungera som en komplementerande manlig förebild för barn som växer upp med ensamstående mödrar, eller barn som av andra anledningar inte har kontakt eller har bristande kontakt med en fadersgestalt. En sådan diskurs – att den manliga förskolläraren ska fungera som komplement till en saknad fadersgestalt – ser jag som ett tecken på att det finns en heteronormativ syn på familjebildningen. Man utgår alltså ifrån att det heterosexuella förhållandet mellan man och

kvinnor är normen och barnet ses i detta heteronormativa synsätt behöva både en mor och en far, eller en kvinnlig och en manlig förebild i sin uppväxt. I och med att jag påpekar detta menar jag inte att intervjupersonerna själva är medvetna om att deras tankar är präglade av ett heteronormativt mönster, utan jag ser att det är en effekt av den heteronorm som de internaliserat genom att växa upp i och leva i en heteronormativ miljö.

En alternativ manlighet

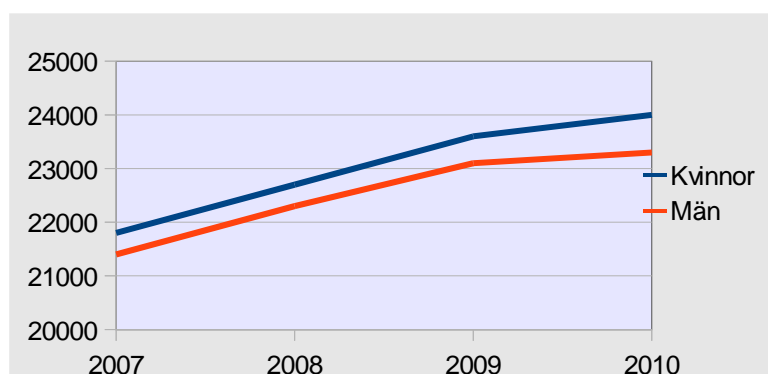
Det framgår i resultatet att man pekar på att manliga förskollärare kan bidra med att visa upp exempel på en *alternativ manlighet* där man inför barnen visar upp en bredd kring vad som är möjligt för män att göra. I detta talar man kanske främst om att man vill visa på att även män kan arbeta med omsorgsorienterade uppgifter. Högskoleverket (2009:7 R) menar att en jämnare könsfördelning inom yrket kan bidra med att pojkars bild av läraryrket kan vidgas och då på längre sikt även kan bidra med att fler män söker sig till läraryrket: ”Betydelsen av både manliga och kvinnliga förebilder kan knappast överskattas. Många pojkar har under en nioårig skolgång etablerat bilden av läraren som 'skolfröken', och ser kanske inte ens läraryrket som något alternativ.” (Högskoleverket, 2009:7 R).

Intervjupersonerna menar att manliga förskollärare kan bidra i verksamheten genom att uppvisa en *alternativ manlighet* inför barnen, och då kanske främst för pojkarna. Även detta verkar göras i kontrast till hemmet och fadern.

I några av intervjuerna talar intervjupersonerna om att vissa barn som kommer ifrån andra kulturer än den *svenska* kan ha en hemmiljö som präglas starkare av en patriarkal struktur. I dessa hem menar de att fadern inte är delaktig i barnens uppfostran på samma sätt som fäder i familjer som betraktas som *svenska* och att det inom familjen finns tydligare gränser för vad som uppfattas som lämpat för män och kvinnor och därmed även pojkar och flickor. Jag finner dock inte något i materialet som visar på att så är fallet och anser att det är problematiskt att peka ut en kultur som innehavare av en starkare patriarkal struktur. Jag menar istället att detta varierar från familj till familj oavsett etnisk, religiös eller kulturell tillhörighet. Marit menar att pappor i vissa familjer kan vara auktoritära och att manliga förskollärare då kan bidra med en annan form av manlighet. Intressant i detta är att Marit genom detta uttalande visar på att maskulinitetsidealen skiljer sig från familj till familj, och mellan familjer och förskolan. Det visar på att det inte existerar *en* hegemonisk maskulinitet utan att det parallellt existerar flera *olika* maskuliniteter (se Connell, 1995, s 114). I skapandet av maskulinitet spelar ett flertal aspekter in och maskuliniteter skiljer sig i karaktär beroende på i vilken kontext maskuliniteten skapas. Det finns alltså inte *en* fastslagen bild kring vad som uppfattas som maskulint utan beroende på till exempel socioekonomiska faktorer och kulturella kontexter varierar framställningen av maskuliniteter (Connell, 1995).

Fler män = högre lön och status

Flera av intervjupersonerna påstår att de tror att om fler män vore verksamma inom förskolläraryrket så skulle yrket ha en högre status och även en högre lönesättning än vad det har idag. Enligt Medlingsinstitutet (2008) ligger lönesättningen hos manligt dominerade yrkeskategorier på en högre nivå än lönenivån inom kvinnligt dominerade yrken detta gäller främst inom den privata sektorn. Medlingsinstitutet (2008) menar även att löneskillnaderna mellan män och kvinnor är större inom mansdominerade yrken medan de inom kvinnodominerade yrken ligger på en mer likvärdig nivå. Om man ser till Statistiska Centralbyråns beräkningar innehar kvinnliga förskole- och fritidspedagoger en något högre genomsnittslön på riksnivå i förhållande till sina manliga kollegor (se diagram 1).

Månadslön – män/kvinnor hos förskollärare och fritidspedagoger efter år. Diagram framställt efter siffror från Statistiska Centralbyrån (2011)

Att kvinnor har en högre genomsnittslön kan bero på att många män som var verksamma inom förskola och fritidshem under 80- och 90-talet sökte sig till andra yrken på grund av den rådande debatten rörande manliga förskollärare och den potentiella pedofilrisk som manliga förskollärare ansågs utgöra (Nordberg, 2005a). 1998 var andelen män inom förskolan som lägst och låg då på 1,9% (se SOU 2004:115, s 43). Kvinnorna påverkades inte lika kraftigt av denna debatt vilket visade sig i att antalet kvinnor inte påverkades nämnvärt. Detta kan ha medfört att de kvinnor som är verksamma inom yrket idag generellt har ett större antal yrkesverksamma år inom yrket än de manliga förskollärarna. Vilket leder till att de kvinnliga anställda ofta har haft mer tid inom verksamheten och därigenom kommit längre i sin löneutveckling. Därav ligger kvinnors genomsnittliga månadslön på en högre nivå.

Hjalmarsson (2009) menar att det syns en skillnad i attityder rörande könsöverskridande yrkesval och de förväntningar dessa ska medföra för yrkenas status och lön. Hon menar att kvinnor som går in i manligt dominerade yrken kan uppfattas som ett hot då deras inträde förfaras medföra att yrkets status och lönenivå sänks. Hjalmarsson menar dock att män som träder in i kvinnligt dominerade yrken per automatik betraktas som positivt och ses som gynnande för yrkesgruppens status (se Hjalmarsson, 2009, s 23-24).

Enligt min tolkning är denna skillnad i förväntningar en del utav den genusordning som existerar inom den västerländska kulturen. Inom den västerländska kulturen är maskuliniteten norm vilket medför att maskulint kodade egenskaper betraktas som mer önskvärda och värderade än egenskaper som är feminint kodade (Connell, 1995). En av intervjupersonerna talar i meningar som ger en bild av att män har egenskaper som *att få saker gjorda* och att *det inte blir så mycket tjat*. Män förväntas bidra med ordning och struktur i verksamheten, två egenskaper som är maskulint märkta (Nordberg, 2005a). I ett samhälle där maskuliniteten är hegemonisk är sådana egenskaper högre värderade än egenskaper som sammankopplas med femininitet (Connell, 1995; Nordberg, 2005a).

Arbetsmiljöaspekter

Mer neutral miljö

Flera av intervjupersonerna menar att en jämnare könsfördelning inom yrket skulle bidra med att arbetsmiljön och arbetsmiljön inom förskolan skulle förbättras. Marit och Eva påtalar att de tror att fler män i verksamheten kan bidra med en förbättrad arbetsmiljö. De anser att det på en allt för könsmärkt arbetsplats kan uppstå problem eller konflikter. Intressant nog är att de kopplar samman dessa konflikter med kvinnliga arbetsplatser. Eva säger att hon tror att fler män i verksamheten skulle innebära att det blev en mer neutral arbetsmiljö. Jag har försökt finna litteratur som stödjer påståendet av att arbetsmiljön förbättras i och med att könsfördelningen inom yrkesgruppen jämnas ut. Baagøe Nielsen (2005) menar att det ofta talas om att en mer jämställd könsrepresentation på en arbetsplats leder till godare arbetsmiljö på arbetsplatsen. Jag tror att fokus i ett sådant påstående är

allt för snävt inriktat på just könstillhörigheten. Jag tror att ju fler människor med olika bakgrunder, intressen och förutsättningar inom ett yrke kan öka möjligheten till en förbättrad arbetsmiljö. Utöver att arbetsmiljön i förskolan kan förbättras så ser jag även att undervisningssituationen främjas på så vis att man får in människor som tillhör olika kön, sexualiteter, kulturer, etniciteter, religioner och klasser. Detta kan bidra med att det kan föras en mera bred och nyanserad diskussion inom arbetslaget där fler perspektiv vägs in. ”Balansen mellan många och få deltagare, där den gemensamma nämnaren kan vara kön, ras eller etnicitet, påverkar kulturen i en organisation [...]” (Havung, 2005, s 53). Man kan alltså säga att kulturen inom själva förskolan kan förändras utifrån en jämnare fördelning mellan könen, men detsamma gäller om fördelningen rörande andra aspekter. Om man ser till Havungs sätt att uttrycka sig så skulle en jämnare fördelning på bred front förändra organisationen inom förskolan. Om detta är till det positiva eller negativa beror på hur denna förändring ser ut och vilka värderingar man väger in när man avgör vad som anses vara en positiv eller negativ förändring.

7.2 Varför uteblir män från förskolan?

Ifrågasättandet av mannen i förskolan

Manliga förskollärares yrkesval ifrågasätts i större utsträckning än kvinnliga förskollärares yrkesval. Detta kan ha att göra med att männens val bryter mot de normer som finns i samhället som talar om vad män bör eftersträva och hur de ska bete sig. Genom att personers beteenden och val ifrågasätts, kritiserar eller uppmuntras formas genus. Detta kan göra att vissa saker kan betraktas som lättare för män eller kvinnor (Hedin, 2006). När det gäller förskolläraryrket är det därför mer troligt att en man kritiserar för ett yrkesval än att en kvinna kritiserar då förskolläraryrket är ett kvinnligt kodat yrke och uppfattas som ett feminint (Nordberg, 2005a). Ur ett intersektionellt perspektiv gäller detta inte enbart biologiskt kön utan även andra aspekter kan spela in såsom: ålder, kulturell tillhörighet, sexualitet och klasstillhörighet (Ambjörnsson, 2003). Nordberg (2005a) skriver att män kan ställa sig tveksamma inför att arbeta en längre tid inom förskolan. Att man inte vill bli en ”gubbe på förskolan” (se Nordberg, 2005a, s 191-192). Nordberg kopplar samman detta med att männen förväntas vara mer fysiskt aktiva på förskolan och bland annat delta i barnens lek på ett annat sätt än kvinnor och att de inte känner att de kan göra detta då de kommer upp i medelåldern och kroppen inte orkar på samma sätt (Nordberg, 2005a).

När Tore berättar om reaktioner från sina manliga vänner rörande sitt yrkesval: ”*Jag vet när kompisar till mig – som jobbar inom typiskt manliga yrken – dom sa när jag sa att jag skulle utbilda mig till förskollärare – 'Va?! Ska du bli lektant?'*”. Detta citat anser jag visar på att förskolläraryrket är ett könsmärkt yrke som verkar anses vara en kvinnlig domän och att män som går in i yrket kan förknippas med femininitet och att detta i en det hegemoniska maskulinitetsideal som existerar i samhället inte är önskvärt eller anses normalt (Ambjörnsson, 2003; Connell, 1995). När Tore gjorde valet att arbeta inom ett kvinnligt kodat yrke bröt han mot ett normativt mönster. Citatet ovan kan också visa på bilden av förskolläraryrket som oprofessionellt. Ordet *lektant* bär inom sig flera normaliserade syner på vad som ska betraktas som eftersträvansvärt hos män, eller snarare vad som ska betraktas som viktigt att distansera sig ifrån som man. Lekfullhet är något som inom vissa hegemoniska maskulinitetsideal uppfattas som oförenligt med manlighet. Samtidigt som detta uttrycks från omgivningen ser jag att det inom förskolan hos pedagoger kan finnas en annan form av hegemonisk maskulinitet. Där förväntas män vara mer lekfulla och stöjiga än vad kvinnorna förväntas vara (se Havung, 2005, s 63-64). Detta visar på att det existerar olika hegemoniska maskuliniteter inom olika kontexter (Connell, 1995; Nordberg (2005a). Tore anser att det är viktigt att vara stark och trygg i sin mansroll som manlig förskollärare speciellt som ensam manlig förskollärare på en enhet. Han (och även Bengt) ser att om det finns fler manliga förskollärare inom en enhet så kan dessa stärka varandra i sin yrkesroll. Bengt menar att han och

Tore som har arbetat sedan 70-talet kan fungera som förebilder för manliga förskollärare som är nya inom yrket och att det är bra för dem att kunna identifiera sig med andra manliga förskollärare. Bengt menar att man då kan diskutera sin yrkesroll som män inom ett kvinnodominerat yrke och finna stöd och trygghet när det gäller oron för att utpekas som eventuell förbrytare.

Den låga lönen och statusen

Intervjupersonerna påtalar den låga lönen och önskan att göra karriär som stora faktorer till att män väljer bort förskolläraryrket. Detta ser jag kan vara en markör för ett maskulinitetsideal där personer av manligt kön förväntas sträva efter makt och pengar (Nordenberg, 2005a). När en man då väljer ett yrke som uppfattas som lågstatusyrke och låglönejobb ifrågasätts dennes val ofta då mannen bryter mot normen. ”Diskursen om mannen som en försörjare där god lön, karriär och framgång är viktiga komponenter har sedan länge intagit en hegemonisk ställning och är fortsatt kraftfull.” (Nordberg, 2005a, s 184). Denna diskurs kring mannen som en försörjare bygger på ett heteronormativt synsätt då diskursen utgår från att mannen förväntas ha ett förhållande till kvinnan som är sexuellt präglat och att mannen ska försörja sin fru och sina barn. Diskursen om mannen som familjeförsörjare har dock på grund av de senaste decenniernas jämställdhetsdebatt allt mer tonats ner men finns kvar i samhället ännu idag. Ett tecken på denna diskurs närvaro är bland annat att kvinnor i högre grad förväntas vara föräldralediga eller att kvinnor i större utsträckning förväntas vara hemma för vård av sjukt barn. En inverkan till detta kan också vara att kvinnan ofta är den som har lägst lön i ett heterosexuellt förhållande (Ambjörnsson, 2003; Nordberg, 2005a).

Rädsla för att misstänkliggöras

De pedofilfall som uppmärksammades under 1990-talet verkar ha inverkat kraftigt på sättet man talar om manliga förskollärare och hur bilden av den manliga förskolläraren konstrueras.

Enligt Tore och Bengt var det vid 90-talets mitt som den manliga förskollärarens plats på förskolan började ifrågasättas på ett sätt som den inte gjort sedan jämställdhetsdebatten började förespråka manliga förskollärare vid mitten av 60-talet.

Trots att de manliga förskollärarna jag intervjuat inte känner sig direkt påverkade av pedofildebatten som varit och som fortfarande pågår så märker jag i deras sätt att uttrycka sig att deras förhållande till yrket påverkas av debatten. Vissa situationer och arbetsuppgifter kan upplevas som obekväma eller problematiska just på grund av att de är män. Erik nämner blöjbyten som en sådan situation. Marit talar om att manliga kollegor känt sig tveksamma inför att vara ensamma med barnen vid toalettbestyr på grund av rädslan att bli misstänkliggjord eller utpekad. Nordberg (2005a) menar att mäns kroppar sexualiseras i förhållande till den kvinnliga kroppen vilket medför att vissa sysslor erotiseras. Inom förskolan sexualiseras mäns kroppar inte enbart utifrån de heteronormativa ramarna (männens relation till kvinnorna) utan i deras relation till barnen. En följd av det som skedde under 90-talet var att manliga förskollärare inte längre enbart sågs som något positivt, manliga förskollärare kom att bli presumtiva pedofiler (se Bengts intervjusvar och Nordberg, 2005a, s 206-210).

Manliga arbetstagare kom att sexualiseras och misstänkliggöras, medan kvinnliga undgick misstänkarna. Pedofildiskursen och indelningen i två motsatta kön, medförde att barnomsorgspersonal från slutet av 1990-talet inte enbart indelades i 'majoritet' och 'bristvara'. De blev också sedda som 'presumtivt farliga' eller som 'ofarliga' individer. (Nordberg, 2005a, s 206)

Misstänkliggörandet av manliga förskollärare var ett ämne som kom upp i alla genomförda intervjuer. Som jag tidigare nämnde så var det ingen av de intervjuade manliga förskollärarna som ansåg sig ha blivit direkt utpekad eller misstänkliggjord. Tore menar att det kan höra samman med att det länge funnits män verksamma i förskoleenheten och att föräldrar vet om detta och även känner till Tore och Bengt sedan tidigare. De yngre pedagogerna verkade mer påverkade av debatten än de som varit verksamma en längre tid. Men även Bengt har tidigare känt sig avvaktande

inför vissa uppgifter, han menar att han blev mer försiktig i sin samvaro med barnen. Nordberg (2005a) menar att pedofildebatten gett djupa performativa följder hos manliga förskollärare. ”Pedofildebatten fick tidigare oproblematiska arbetsuppgifter att framstå på ett nytt sätt [...]” (Nordberg, 2005a, s 207). Att män som valde att arbeta inom förskolan i större utsträckning misstänkliggjordes medförde att många män lämnade yrket. Men också att antalet manliga sökande till förskolläraryrket drastiskt minskade under 90-talet. Antalet utexaminerade förskollärare av manligt kön minskade från att vid läsåret 1994/1995 ligga på 143 utexaminerade män med inriktning på förskola och förskoleklass till 35 stycken utexaminerade män med samma inriktning läsåret 2000/2001 (SCB, 2009-12-18).

Pedofildebatten har mattats av sedan 90-talet men är fortfarande närvarande i verksamheten och förskollärarna är medvetna om detta. Marit menar att hon själv märker av att debatten finns kvar inte bara i samhället utan på själva förskolan från hos både pedagoger och föräldrar. Pedofildebatten har dock inte haft lika stor effekt i Sverige som den haft i andra delar av världen. Nordberg (2005a) säger att jämställdhetsdebatten i Sverige har bidragit till att män som arbetar inom barnomsorgen ”[...] i högre grad än sina amerikanska kollegor uppmuntras till att praktisera omsorgsinriktad närhet och till att pröva nya manliga positioner.” (Nordberg, 2005a, s 210). En förändring som införts på organisationsnivå är att samtliga som arbetar inom barnomsorgen idag vid ansökningsstillfället och med minst ett års mellanrum måste visa upp ett utdrag ifrån brottsregistret.

7.3 Den manliga förskolläraryrket

Fokus på könstillhörigheten

I diskursen kring manliga förskollärare ser jag att fokus allt för ofta ligger vid att förskolläraren är av just manligt kön. Den manliga förskolläraryrket uppmärksammas på ett sätt som man inte gör med kvinnors könstillhörighet. Detta tolkar jag som ett tecken på att kvinnan eller femininiteten genom tiden har normaliserats inom förskolan och att förskolläraryrket har blivit feminint kodat, men även just att kvinnor är i majoritet inom yrket och att männen då lättare uppmärksammas då de uppfattas som brytare av könsmonstret (Havung, 2005). När då män kommer in i verksamheten uppmärksammas dessa då de bryter det könsmonstret eller den norm som underförstått finns i förskolemiljön. För att en norm ska uppmärksammas måste den brytas. En effekt av att manliga förskollärare börjar arbeta inom den feminint kodade miljön som finns på förskolan är att den manliga förskolläraryrket ses som *manlig* förskolläraryrket, medan en kvinnlig förskolläraryrket ses som *förskolläraryrket*. Havung (2005) skriver: ”En manlig förskolläraryrket har dubbla krav på sig i sitt yrkesutövande. Han är förskolläraryrket *och* man med hela samhällets lagrade förväntningar på sina axlar. Han ska vara *mannen* och fylla ut ett tomrum i verksamheten, eftersom det saknas män i förskolan.” (Havung, 2005, s 46).

Jag ser ett problem i att fokus allt för ofta ligger på mannens könstillhörighet då detta medför att manliga förskollärare lätt kan komma att fungera som representanter för manlighet och maskulinitet på förskolan och inte för det de faktiskt är - förskolläraryrket. Ett problem som detta medför är att män lätt kan styras in – genom andras eller egna förväntningar - till att ha hand om de maskulint kodade sysslorna på en förskola såsom att ägna sig åt mer hantverkssysslor eller fysiskt krävande lekar (Nordberg, 2005a). Detta medför även att männen kan hindras att medverka i övrig verksamhet som är mer feminint kodat (Havung, 2005). Könstereotypa mönster kan då cementeras i verksamheten, något som kan sägas gå i strid med vad läroplanen säger om att förskolan ska motverka stereotypa könsroller och könsmonstret (Lpfö 98:10). Intervjupersonerna gav dock intryck av att könsrollerna inte var så starka på förskolan där intervjuerna genomfördes. Det enda jag kunde se var att Johan kunde känna att *barnen* förväntade sig att han skulle vara mer aktiv i barnens fysiska lekar och

bollsporter än hans kvinnliga kollegor. Frågan är varifrån dessa förväntningar kommer? Det kan vara så att barnen under sin uppväxt internaliserat dessa normer – att fysisk aktivitet är kopplat till maskulinitet – och därigenom uttrycker dessa förväntningar i sin relation till Johan. Dessa normer kan ha kommit från både hemmiljön eller förskolemiljön. Det kan också vara så att Johan själv är medveten om vad som stereotyp förväntas av en man och därför känner att han har dessa förväntningar på sig (Ambjörnsson, 2003) Om då Johan bemöter barnens förväntningar med att vara mer aktiv i bollsporтер och fysiska lekar med barnen bekräftar han då maskulinitetsidealet som han förväntas leva upp till och idealet stärks (Nordberg, 2005a).

Fler män, mindre fokus på könstillhörighet

Ett sätt att minska fokuseringen vid de manliga förskolelärares könstillhörighet kan vara att ha mer blandade arbetslag. På förskolan där jag genomförde intervjuer var andelen verksamma män högre än vad som är vanligt i en genomsnittlig svensk förskola. Detta tror jag var bidragande till att mindre fokus lades på de manliga förskollärares könstillhörighet. När fler män är verksamma inom samma förskoleenhet blir den manliga anställda inte längre satt i en position där den utpekas som *mannen* på förskolan utan mera *en i mängden*. Detta tror jag kan bidra med att både manliga och kvinnliga förskollärares möjlighet att påverka verksamheten och vara delaktiga på lika villkor ökar. Alla sex förskollärare jag intervjuade menade att de manliga förskollärarna som arbetade på förskolan där intervjuerna gjordes kunde arbeta utifrån samma förutsättningar som sina kvinnliga kollegor. De manliga intervjupersonerna uttryckte att fokus på könstillhörigheten ofta var starkare vid antällningstillfället, men utifrån deras svar tolkar jag det som att fokus på könstillhörigheten var mer påtagligt inom förskoleenheter med få män eller där det inte fanns några män alls.

Olika maskuliniteter

I samhället som vi lever i existerar olika normer som påverkar hur vi som individer beter oss. I detta arbete ligger fokus främst på de normer som berör maskulinitet och femininitet i förskolan. I resultatet från intervjuerna kan jag se att det verkar existera olika maskulinitetsideal i förskolan och i samhället, att det i förskolan finns en annan maskulinitet som betraktas som positiv än vad som finns i samhället i stort och som det ges uttryck för i media. Jag menar att det inom förskolan är en annan form av maskulinitet som är hegemonisk. Connell (1995) menar att flera maskulinitetsideal kan samexistera i ett samhälle och att det inom olika samhällsgrupper, och enligt min mening även yrkeskategorier, finns hegemoniska maskuliniteter som skiljer sig från den maskulinitet som är hegemonisk i samhället som helhet. Trots att det inom yrkesprofessionen *förskollärare* verkar finnas ett maskulinitetsideal som skiljer sig från samhällets ideal så kan jag se att det maskulinitetsideal som dominerar på samhälls nivå även avspeglar sig i maskulinitetsidealet som existerar i förskolan. Den maskulinitet som visar sig i talet om den manliga förskolläraren sätts upp som en motpol till den femininitet som anses präglade kvinnliga förskollärare, och manliga förskollärare framstår som representanter för en maskulinitet som är permanent knuten till det manliga könet. Detta kan enligt mig vara problematiskt, då man på så vis framhäver maskulinitet och femininitet som varandras motpoler men också som två oföränderliga positioner. Även Connell (1995) menar att maskulinitet och femininitet är varandras motpoler men att den skiljelinje mellan dessa två motpoler är något som är under ständig förändring. Men det är inte bara skiljelinjen mellan dessa två ytterligheterna (maskulinitet och femininitet) som förändras utan även uppfattningen av vad som är maskulint och feminint är under ständig förändring.

En konflikt – farlig eller förebild?

Jag kan i mitt material se att det finns en konflikt i förväntningarna på manliga förskollärare. Manliga förskollärare ses som värdefulla då de kan visa för barnen att män kan vara omvårdande och omhändertagande samt ägna sig åt sysslor som historiskt sett betraktats som ägnade för kvinnor. Nordberg (2005a) menar att män inom förskolan ofta ses framställs som

jämställdhetsdebattens spjutspets. Män behövs ur ett sådant perspektiv i förskolan för att fungera som förebilder för barnen och att framhäva en alternativ manlighet som bryter könsstereotyper. Samtidigt som detta ses som värdefullt ges ett uttryck för att det finns uppfattningar som visar på att män som väljer förskolläraryrket misstänkliggörs i och med sitt val av yrke. Denna konflikt visar sig i intervjupersonernas resonemang under intervjuerna. De manliga förskollärarna som tillfrågades talar om att de främst fått positiva reaktioner från barnens föräldrar och från omgivningen, men de uttrycker samtidigt att manliga förskollärare *får ögonen på sig* och granskas på ett sätt som skiljer sig från hur kvinnliga förskollärare behandlas. Jag tolkar detta som ett tecken på att det är olika normer som går i strid med varandra. Samtidig som den manliga förskolläraren ses som positiv för att han gjort ett val som bryter mot könsstereotyper, något som betonas som viktigt i bland annat läroplanen och statliga utredningar så ses det som hotfullt att mannen bryter könsnormen och ägnar sig åt omvårdande uppgifter, kanske främst när det berör barn. En stor orsak är givetvis de händelser som skedde under 90-talet när ett flertal pedofilfall uppmärksammades. Men jag anser att det är ytterligare faktorer som spelar in.

En man som väljer att utbilda sig och att arbeta inom en kvinnodominerad sektor och inom ett yrke som historiskt sett har tillskrivits kvinnor upplevs som underlig och kanske till och med hotfull. En sådan man bryter mot de samhälleliga normer som talar om hur en man ska bete sig. Han överskrider gränsen för vad som uppfattas som manligt och kvinnligt kodat och skiljer sig därmed ifrån maskulinitetsidealet (Connell, 1995). Mannen förväntas alltså bryta mot könsstereotyper men när män gör detta så misstänkliggörs dem då de dels ses som ett hot mot barnens säkerhet, som är en följd av den manliga kroppen sexualiseras (Nordberg, 2005a) och att egenskaper som värderas som maskulina eller manliga inom samhället kan upplevas gå i strid med det feminina könsideal som präglar bilden av förskolläraryrket.

Det kan vara så att maskulinitet inte *passar in* i bilden av hur en god förskollärare bör vara och vilka egenskaper och kunskaper som en förskollärare förväntas ha. Förskolläraren förväntas vara omsorgsgivande och fostrande. Dessa karaktärsdrag är historiskt knutna till kvinnlighet och femininitet. Men då maskuliniteter är under ständig omformning och olika maskuliniteter existerar inom olika kontexter kan jag se att den maskulinitet som det ges uttryck för hos manliga förskollärare också innefattar dessa egenskaper och kunskaper.

Ett intersektionellt perspektiv på manliga förskollärare

Bengt upplever att föräldrars bemötande kan variera beroende på vilken kultur de kommer ifrån. Han menar att vissa föräldrar som kommer från en kulturell kontext där kvinnan förväntas inneha rollen som fostrande och omvårdande oftare vänder sig till de kvinnliga pedagogerna när det gäller frågor om barnens omvårdnad, till exempel blöjbyten, matvanor, toalettbestyr och intimhygien. I och med att han berättar detta så tolkar jag det som att han menar att föräldrar som kommer från en kultur som inte uppfattas som svensk kan ha ett annat perspektiv på vad som är *möjligt* för män respektive kvinnor. Inom vissa kulturer kan det till exempel verka befängt att en man ska mata ett barn medan det inom en annan ses som en helt naturlig del av mannens roll i föräldraskapet. Med detta menar jag att synen på den manliga förskolläraryrket ur ett intersektionellt perspektiv är olika beroende på flera olika faktorer. Jag ser det dock som riskfyllt att generalisera och säga att en viss kultur eller social grupp har ett visst synsätt på manliga förskollärare och manlighet. Genom att generalisera utifrån kultur och synsätt ser jag att man då bortser från de andra sociala grupper som en person från den kultur som omtalas tillhör. Att prata om personer som *har en annan kultur än svensk* ser jag som problematiskt då detta är en mycket bred kategori och för att kunna definiera denna måste man kunna definiera *en svensk kultur*. Detta är något som inte är lätt att göra då Sverige som nation bebos av folk från många olika kulturer, med olika etnisk tillhörighet, olika religioner, som bor både i stad och på landsbygd.

I resultaten kan jag se att uppfattningen av manliga förskollärare även varierar beroende på ålder.

De yngre manliga förskollärarna uttryckte sig på ett annat sätt kring sin förskolläraryrroll än hur de äldre manliga förskollärarna gjorde. De verkade mer påverkade av pedofildebatten och gav intrycket av att vara mer vaksamma när det gällde verksamheten och de förväntningar som fanns på dem. Detta kan dock ha att göra med att de var relativt nyutbildade och inte hade samma erfarenheter som de äldre manliga förskollärarna. Bengt säger vid ett tillfälle att den politiska tillhörigheten kunde spela in på yrkesvalet när han började studera. Han ville inte gå in på *vilken* politisk tillhörighet det var han talade om, och jag fundera på om det han syftar på är att personer av olika sociala skikt söker sig till olika yrken. Under 60- och 70-talet var jämställdhetsdiskursen högaktiv och det var under denna period som man inom jämställdhetsrörelsen började argumentera för att män skulle ges tillträde till förskolläraryrket (Nordberg, 2005a). Då Bengt utbildade sig under 1970-talet tror jag att det kan vara detta han syftade på när han talade om att den politiska tillhörigheten spelade in på yrkesvalet. Viktigt att väga in är att det under denna tid även skedde könskvotering vid förskolläraryrket, vilket jag ser som ett tecken på att man från statligt politiskt håll ville arbeta för att fler män kom in i yrket (Havung, 2005).

8. Undersökningens konsekvenser för läraryrket

Målet med mitt arbete har varit att belysa olika uppfattningar kring manliga förskollärare och hur samhällliga normer bidrar till att forma den manliga förskolläraryrollen. Då undersökningen har en kvalitativ karaktär och har genomförts i en begränsad undersökningsgrupp har jag svårt att se att undersökningen kan ha några större performativa konsekvenser för läraryrkets utövande. Jag ser dock att arbetet kan uppmärksamma lärare och personer som arbetar inom skolans administration på olika aspekter på manliga förskollärare och de effekter dessa kan ha på utövandet av yrket. Då vår roll om lärare är att främja barnens möjligheter till utveckling och lärande är det viktigt att vi ser till den psykosociala miljön som finns i skolan och i förskolan.

Jag ser det som viktigt att arbeta för att fler män söker sig till förskolan men jag ser att detta är en fråga som inte enbart berör förskolan som institution utan det är snarare en samhällsfråga och en fråga om jämställdhet och att alla människor (och barn) ska ha samma möjligheter att utvecklas och till självtänkande individer oavsett kön, religion, sexualitet, klasstillhörighet, etnicitet och kulturell tillhörighet. Trots att förskolan idag ses som en kvinnlig arbetsplats ser jag att detta kan förändras i framtiden. Detta grundar jag på att de normer och värderingar som existerar i samhället alltid kommer att förändras. Men i och med detta innebär det ju också att utvecklingen kan gå åt motsatt håll, att könssegregeringen inom yrket blir ännu större.

Som det framgår i resultat och diskussion ser jag att man ofta anser att män behövs i skolan för att barnen fler barn ska kunna identifiera sig med den miljö som skolan utgör för dem. Jag ser dock att man bör vidga detta till att inte enbart fokusera på könstillhörighet och jämställdhet mellan könen. Det som istället bör eftersträvas är enligt mig en bredd i verksamheten och en lärarkår med breda kunskaper och som utgörs av personer av olika bakgrund eller social tillhörighet. Jag anser alltså att strävan bör ligga på att öka mångfalden inom förskolans lärarkår. Denna strävan frångår dock inte att strävan då även bör ligga på att få fler män att söka sig till förskolan.

9. Metoddiskussion

Metodvalet

Jag anser att metodvalet – att använda mig av intervjuer i undersökningen – var en förutsättning för att undersökningen skulle genomföras och kunna besvara frågeställningarna. Om jag däremot närmare hade velat studera förhållandet på förskolan eller hur arbetsfördelningen utefter kön såg ut

skulle kanske observation ha använts som insamlingsmetod. Denna undersöknings fokus låg dock på att undersöka förskollärares egna uppfattningar om manliga förskollärare och jag ser det då som mer passande att använda mig av intervjuer då detta gör möjlighet att ta del av förskollärarnas egna ord och tankar. Att använda sig av samtalsintervju som metod för insamling av material var en tidskrävande process. Dels skulle intervjuerna genomföras med alla sex individer vid olika tillfällen. Dessa intervjuer kan vara uppemot en timma. Efter att intervjuerna hade genomförts valde jag att transkribera det inspelade materialet. Denna process var mycket tidskrävande. Då jag i text skulle återge vad som sades under intervjuerna krävdes stor koncentration och lyhördhet. Många gånger krävdes det att jag lyssnade på olika stycken ett flertal gånger innan jag kunde transkribera det som sades till text. Dels för att jag emellanåt hade svårt att uppfatta vad sades då vissa av intervjupersoner talade mycket snabbt men också för att det var vanligt att intervjupersonerna hoppade mellan olika meningar och refererade till vad som tidigare sagts i intervjun.

Nu i efterhand känner jag att jag kunde effektiviserat transkriberingsprocessen genom att ha lyssnat igenom inspelningarna innan jag började med transkriberingarna och på så sätt haft möjlighet att sälla bort delar av intervjun där diskussionen gick bort från ämnesområdet som skulle undersökas. Ett sådant förfarande kan dock vara problematiskt då man kan utelämna sådant som är av värde för de slutsatser som kan dras utifrån materialet som man kanske inte lägger märke till just vid det stadiet av arbetsprocessen.

Urvalet

Att genomföra intervjuer kände jag var en svår uppgift. Dels på grund av att det till en början var svårt att finna respondenter som ställde upp. Inledningsvis sökte jag enbart manliga intervjupersoner men valde att bredda gruppen till att även innefatta kvinnor. Detta ser jag både som positivt och negativt. Positivt i den bemärkelse att intervjuerna då kan ha fått en större bredd när det gäller att kartlägga uppfattningar kring manliga förskollärare, negativt i den bemärkelse att det är svårt att göra generaliseringar då antalet kvinnor i studien var så låg.

Inspelningstekniken och ramfaktorer

Under intervjuerna använde jag inspelningsutrustning som bestod av en mikrofon som kopplades till min dator. Jag märkte att vissa av de intervjuade verkade uppfatta mikrofonen som besvärande. Jag tror att en mer diskret inspelningsutrustning hade kunnat bidra med att själva inspelningsmomentet inte fick så stor uppmärksamhet under intervjuerna och vilket jag tror hade medfört att respondenterna kände skulle ha känt sig tryggare under intervjuerna. Vid ett tillfälle krånglade inspelningstekniken vilket medförde att ca: 10 minuter av en intervju hade dålig ljudkvalité. Detta medförde att transkriberingen blev problematisk och tog längre tid än förväntat. Några enstaka ord kunde inte uppfattas och utelämnades därför ur transkriberingen och markerades som: *[ej hörbart]*.

Intervjuerna genomfördes i ett mötesrum som låg intill lärarrummet på förskolan där respondenterna arbetade. Utanför rummet fanns en korridor genom vilken pedagoger passerade när de skulle ta sina raster. Vid två tillfällen blev intervjuerna avbrutna, en gång av en pedagog som öppnade dörren i tron om att rummet var tomt, en annan gång var det ett paketbud som ville ha en påskrift. Min uppfattning är dock att dessa händelser inte påverkade respondenternas svar i intervjuerna nämnvärt, men jag inser ändå att jag borde satt upp en tydligare skylt på dörren om att intervjuer genomfördes vid tillfället.

Skrivprocess

Skrivandet har varit en krävande process sett ifrån flera aspekter. Dels ser jag att tidsramen har varit knapp och att detta har medverkat till att min analys inte gått så djupt som jag själv anser att den har möjlighet till. Jag tror att en anledning till att jag upplevt skrivprocessen som krävande är att jag

skrivit arbetet själv. Detta har medfört att det varit svårt att komma fram till slutsatser då jag inte kunnat diskutera tankar och aspekter med en medskribent. Jag har dock haft stor hjälp av min handledare under arbetets gång.

Referenser

Ambjörnsson, F. (2003). *I en klass för sig – Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront.

Baagøe Nielsen, S. (2005). Argument för och emot manlig personal i förskolan – linjer i den danska debatten. I Nordberg, Marie (Red.) (2005). *Manlighet i fokus – en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. (s. 21-45). Stockholm: Liber.

Butler, J. (2007). *Genustrubbel – feminism och identitetens subversion*. (S. Almqvist, övers.). Göteborg: Daidalos. (Originalarbete publicerat 1999).

Connell, R.W.. (2008). *Maskuliniteter*. (Å. Lindén, övers.). Göteborg: Daidalos. (Originalarbete publicerat 1995).

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle och marknad*. Stockholm: Nordstedts juridik.

Gilje, N. & Grimen, H. (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. (S. Andersson, övers.). Göteborg: Daidalos. (Originalarbete publicerat 1992).

Havung, M. (2000). *Anpassning till rådande ordning – En studie av manliga förskollärare i förskoleverksamhet*. Malmö: Institutionen för pedagogik.

Havung, M. (2005). Möjligen är det så att man är lite exklusiv – mannen i kvinnornas förskola. I Nordberg, Marie (Red.) (2005). *Manlighet i fokus – en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. (s. 46-66). Stockholm: Liber.

Hedin, M. (2006). *Jämställdhet – en del av skolans värdegrund*. Stockholm: Liber.

Hjalmarsson, M. (2009). *Lärarprofessionens genusordning. En studie av lärares uppfattningar om arbetsuppgifter, kompetens och förväntningar*. Göteborg: Acta
Finns även i fulltext på: <http://hdl.handle.net/2077/19498>

Marklund, A. (2004). *I hans hus: svensk manlighet i historisk belysning*. Umeå: Boréa.

Nordberg, M. (2005a). *Jämställdhetens spjutspets?: manliga arbetstagare inom kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet*. Göteborg: Arkipelag.

Nordberg, M. (2005b). ”Velournissar” och ”riktiga män” - två könsformeringar i förskolan. I Nordberg, Marie (Red.) (2005). *Manlighet i fokus – en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. (s. 67-94). Stockholm: Liber.

Proposition 1975/1976:92. Om utbyggnad av barnomsorgen. Hämtat 2011-12-20 från Sveriges riksdags hemsida:

http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=37&doktyp=prop&dok_id=FZ0392&rm=1975/76&bet=92

SOU 2004:115. Den könade förskolan - om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Finns även att hämta online via:

http://www.regeringen.se/download/194bfa79.pdf?major=1&minor=34760&cn=attachmentPublDuplicator_0_attachment

SOU 2006:75, Jämställd förskola – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete. Fritzes offentliga publikationer.

Finns även online via:

http://www.regeringen.se/download/1a5ba502.pdf?major=1&minor=67288&cn=attachmentPublDuplicator_0_attachment

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf

Hämtat: 2011-12-15 kl 10:10

Artiklar:

Yuvak-Davis, N. (2007). Gender mainstreaming och intersektionalitet. *Tidskrift för genusvetenskap*, 3-4.05. Finns även att hämta online på: <http://www.politiken.se/tidskrifter/tgv/kvt0502-3.pdf>

Hämtad: 2011-12-25.

Internetreferenser:

Högskoleverket. 2009:7 R. *Man ska bli lärare: Den ojämna könsfördelningen inom lärarutbildningen*. Finns att hämta på:

<http://www.hsv.se/download/18.7b18d0f311f4a3995d57ffe3919/0907R.pdf#search=%27k%C3%B6nsf%C3%B6rdelning+1%C3%A4rarutbildningen%27>

Hämtad: 2012-12-25.

Genus. (2011) I Nationalencyklopedin. Hämtat 2011-11-20 från: <http://www.ne.se/genus/181336>

Skolverket. (2010). *Anställda som arbetar med barn efter kön samt arbetsledare och årsarbetare 2010*. http://www.skolverket.se/statistik_och_analys/2.1862/2.4317/2.4319

Hämtat: 2011-12-22

Statistiska Centralbyrån. (2011). *Lönestrukturstatistik*.

http://www.scb.se/Pages/PressRelease____132090.aspx

Hämtad: 2011-12-20

Statistiska Centralbyrån. (Uppdaterad senast: 2009-12-18). *Antal yrkesexamina och konstnärliga examina i högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå efter universitet/högskola, examen, utbildningslängd, kön och ålder. Läsår 1977/78-2008/09*.

<http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/Visavar.asp?yp=bergman&xu=scb&omradekod=UF&huvudtabell=ExaLasarYrke&omradetext=Utbildning+och+forskning&tabelltext=Antal+yrkesexamina+och+konstn%E4rliga+examina+i+h%E6gskoleutbildning+p%E5+grundniv%E5+och+avancerad+niv%E5+efter+universitet%2Fh%E6gskola%2C+examen%2C+utbildningsl%E4ngd%2C+k%E6n+och+%E5lder.+L%E4s%2Fpreskat=O&prodid=UF0205&deltabell=+&deltabellnamn=Antal+yrkesexamina+och+konstn%E4rliga+examina+i+h%E6gskoleutbildning+p%E5+grundniv%E5+och+avan>

[cerad+niv%20E5+efter+universitet%20Fh%20F6gskola%20C+examen%20C+utbildningsl%20E4ngd%20C+k%20F6n+och+%20E5lder.+L%20E4s%20E5r&innehall=Examina&starttid=1977%20F78&stopptid=2008%20F09&Fromwhere=M&lang=1&langdb=1](http://cerad.niv%20E5+efter+universitet%20Fh%20F6gskola%20C+examen%20C+utbildningsl%20E4ngd%20C+k%20F6n+och+%20E5lder.+L%20E4s%20E5r&innehall=Examina&starttid=1977%20F78&stopptid=2008%20F09&Fromwhere=M&lang=1&langdb=1)

Hämtad: 2011-12-20

Bilaga 1 – Informationsbrev till förskolan

Hejsan!

Jag heter Henrik Ragnarsson Låås och är just nu i färd med att skriva mitt examensarbete vid Institutionen för pedagogik och specialpedagogik, Göteborgs Universitet.

Jag ska göra en undersökning rörande jämställdhet och genus inom förskola och förskoleklass med fokusområde på [ortsnamn 1] och [ortsnamn 2]. Min undersökning kommer fokusera på manliga förskollärare och jämställdhet.

Om undersökningen

Att det behövs mer män i förskolan är något man ofta hör i media. Detta är också något som framhävs i bland annat statens offentliga utredningar rörande jämställdhetsarbete inom skola och förskola. Mitt arbete problematiserar påståendet att det behövs fler män verksamma inom förskolan och jag försöker genom undersökningen utröna vad man inom förskolevärlden förväntar sig att fler män i förskolan kan innebära för verksamheten. Vad är det män kan tillföra det pedagogiska arbetet? Varför behövs det fler män i förskolan?

Detta är frågor som jag ställer mig genom min undersökning och jag vill nu intervjua förskolelärare anställda inom [ortsnamn 1] och [ortsnamn 2] för att kunna se hur man tänker kring manliga förskollärare. Jag vill även intervjua män som idag är verksamma inom förskolan om hur de uppfattar sin yrkesroll.

Jag kommer under denna vecka att besöka er förskola. Kanske är det så att jag tittar in på er avdelning och ber om att få utväxla några ord, och om ni är intresserade och har tid så skulle jag även vilja boka in tid för intervjuer med några av er framöver.

Jag hoppas att ni är intresserade att ställa upp i intervjuer. Värt att nämna är att alla namn i den färdiga rapporten kommer att vara fingerade. Fingering av namn kommer att gälla både intervjupersonerna och de institutioner där intervjupersoner är verksamma. Detta för att alla ska känna sig trygga att dela med sig om sina tankar kring ämnet.

Tack på förhand och jag hoppas att vi ses under veckan!

Med vänlig hälsning

Henrik Ragnarsson Låås

Ring mig gärna om ni har frågor kring undersökningen eller om ni känner redan nu att ni vill vara med på en intervju. Mitt telefonnummer är XXX-XXXXXXX

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för pedagogik och specialpedagogik

Bilaga 2 - Intervjuguide

Intervjuguide

Person/Bakgrundsfrågor:

1. När och var utbildade du dig till förskollärare?
2. Hur kommer det sig att du valde att utbilda dig till just förskollärare?
3. Vilka andra arbeten/hade du några andra arbeten innan du beslutade dig för att utbilda dig?
4. Vad gör du när du inte arbetar på förskolan?
 - fritidssysselsättning
 - familjeförhållanden
 - intressen

Förväntningar

1. Ser du några fördelar med att arbeta inom förskolan som man eller kvinna?
 - Vilka? Hur visar det sig? Hur kommer det sig?
2. Ser du några nackdelar med att arbeta som man eller kvinna i förskolan?
 - Vilka? Hur visar detta sig? Hur kommer det sig?
3. Har du någon gång känt dig utsatt på grund av din könstillhörighet?
 - inom förskoleyrket?
 - finns det någon arbetsituation då du känner dig obekvämt på grund av din könstillhörighet?
4. Hur ser du på manliga respektive kvinnliga pedagogers möjlighet att utföra sitt arbete?
 - Ser du några skillnader?
 - Har man samma förutsättningar?
 - Om inte, vad är det för skillnad i förutsättningar?
5. Tycker du att det är någon skillnad mellan att arbeta med kvinnor jämfört med män och vad är det i så fall som skiljer sig?

Föräldrarnas bemötande

1. Hur upplever du att ditt förhållande till föräldrarna är?
 - tror du att män och kvinnor bemöts olika av föräldrarna? Hur kommer det sig?

Varför män behövs i förskolan

1. Många pratar om att det behövs fler män inom förskoleyrket, men varför behövs det fler tror du?
2. Vad tror du det beror på att det är så få män inom förskolan?
3. Vad tror du att man kan göra för att få in fler män i förskoleyrket?

Ditt yrke idag

1. Hur ser en typisk arbetsdag ut för dig?
2. Hur ser omgivningen på att du är förskollärare?
 - hur ser du själv på förskolläraryrket?
3. Känner du likadant nu som du gjorde när du först blev intresserad av förskoleyrket?
 - känner du likadant inför yrket idag som när du blev intresserad av yrket?

- känns det som att du valt rätt yrke såhär i efterhand?